

Criminelen ronselen jongeren

Resultaten van het onderzoek naar de mate van ronselen van jongeren in Gelderland door criminelen (voortgezet- en beroepsonderwijs) uitgevoerd in de periode 2020-2021

Petra van den Berg & Melissa Rekers
#Alertprogramma

'Ik moest alles thuis weghalen voordat de politie een huisdoorzoeking ging doen nadat hij was opgepakt'.

'Ik moest een wapen bij me houden voor iemand'

'Er werd gevraagd of ik snel geld wou verdienen op het station'

'Ik moest pakketten wegbrengen...'

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
<u>1</u> INLEIDING	5
1.1 AANLEIDING	5
1.2 LEESWIJZER	5
<u>2</u> HET ONDERZOEK	6
2.1 ONDERZOEKSMETHODE	6
2.2 ONDERZOEKSPERIODE	6
2.3 ONDERZOEKSVRAGEN	6
2.4 DEFINITIE/ BEGRIPPEN	6
2.5 POPULATIE	7
2.5.1 LEERLINGEN	7
2.5.2 STUDENTEN	7
2.6 ANALYSE	7
<u>3</u> SAMENVATTENDE ONDERZOEKSRISULTATEN	9
3.1 IEMAND KENNEN UIT DE CRIMINELE WERELD	9
3.2 BENADERD WORDEN DOOR EEN RONSELAAR	10
3.3 'DE RONSELAAR'	10
3.4 METHODE VAN BENADEREN	12
3.4.1 HOE?	12
3.4.2 WAAR?	12
3.4.3 SOCIAL MEDIA	13
3.5 DE STRAFBARE KLUS	13
3.6 DE KLUS GEKLAARD	14
3.7 BEZORGDE JONGEREN	15
3.8 DE BENADERDE JONGERE	16
3.8.1 LEERLINGEN	16
3.8.2 STUDENTEN	18
3.9 JONGEREN ZELF OVER WAT ZE NODIG HEBBEN OM NEE TE KUNNEN ZEGGEN ...	18
3.10 SAMENVATTENDE CONCLUSIE	19
<u>4</u> RESULTATEN ONDERZOEK LEERLINGEN MIDDELBARE SCHOLEN	21
4.1 GEGEVENS VAN ALLE RESPONDENTEN	22
4.2 GEGEVENS VAN DE BENADERDE LEERLINGEN	23
4.2.1 TOELICHTING	23
4.2.2 CONCLUSIE	28
4.3 RESULTATEN VAN DE VRAGENLIJST	29

5	<u>RESULTATEN ONDERZOEK STUDENTEN MBO/ HBO</u>	39
5.1	KENMERKEN VAN DE STUDENTEN	39
5.2	KENMERKEN VAN DE BENADERDE STUDENT	41
5.3	RESULTATEN UIT DE VRAGENLIJST	42
6	<u>BIJLAGEN</u>	49
6.1	VRAGENLIJST	50
6.2	TABELLEN BEHORENDE BIJ HOOFDSTUK 3	53
6.2.1	CRIMINALITEIT IN PERSOONLIJK NETWERK.....	53
6.2.2	ACTUELE STATUS	53
6.2.3	BENADERD?	54
6.2.4	TOELICHTING OP TWIJFEL.....	54
6.2.5	STRAFBARE KLUS	55
6.2.6	RONSELAAR BEKEND?	57
6.2.7	PLEK RONSELAAR IN SOCIAAL NETWERK.....	57
6.2.8	WIJZE VAN RONSELEN	58
6.2.9	PLEK VAN RONSELEN	59
6.2.10	SOCIALE MEDIA	60
6.2.11	LEEFTIJD RONSELAAR.....	60
6.2.12	ZORGEN?.....	61
6.2.13	PERSOONLIJKE ONTMOETING?.....	62
6.2.14	TOELICHTING ZORGEN	62
6.2.15	JONGEREN HEBBEN NODIG... ..	63

LIJST MET GRAFIEKEN

Figuur 1	Citaten van jongeren uit de onderzoeksresultaten: strafbare klussen	8
Figuur 2	Persoonlijk iemand kennen in de criminele wereld	9
Figuur 3	Contact met deze persoon in afgelopen jaar.....	9
Figuur 4	% jongeren die zijn benaderd door ronselaar, N=4441: 4096 L 345S.....	10
Figuur 5	% jongeren die zijn benaderd door ronselaar.....	10
Figuur 6	% jongeren waarvan de ronselaar een bekende was, N=1092, 981L, 111S	11
Figuur 7	Waar de jongere de ‘bekende’ ronselaar van kent, N=400: 330L, 70S.....	11
Figuur 8	Leeftijd van de ronselaar	11
Figuur 9	Hoe de ronselaar contact zoekt N=512: 427L, 85S.....	12
Figuur 10	Waar de ronselaar contact zoekt N=230: 192L, 38S.....	12
Figuur 11	Gebruikt medium bij leerlingen	13
Figuur 12	Gebruikt medium bij studenten	13
Figuur 13	Ontmoeting met ronselaar na contact social media	13
Figuur 14	De strafbare klussen waarvoor jongeren benaderd worden	14
Figuur 15	% jongeren die de strafbare klus hebben uitgevoerd.....	15
Figuur 16	Jongeren maken zich zorgen	15
Figuur 17	Jongeren maken zich zorgen	16
Figuur 18	benaderde leerlingen naar leeftijd	16
Figuur 19	benaderde leerlingen naar gender	16
Figuur 20	% benaderde leerlingen naar opleiding.....	17
Figuur 21	benaderde leerlingen naar leerjaar	17

Figuur 22 % leerlingen naar omvang van hun woonplaats	17
Figuur 23 Jongeren maken zich zorgen	18
Figuur 24 Citaten van jongeren uit de onderzoeksresultaten: strafbare klussen	21
Figuur 25 % Benaderde leerlingen.....	29
Figuur 26 % leerlingen die een strafbare klus uitvoerden	31
Figuur 27 Waarover leerlingen zich zorgen maken	36
Figuur 28 Citaten van jongeren uit de onderzoeksresultaten over 'de ronselaar'.....	38

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Jongeren worden geronseld door criminelen voor strafbare activiteiten. Vanaf het moment dat we in 2018 begonnen met het geven van bewustwordingslessen over (ondermijnende) criminaliteit, worden we door hen gevoed met verhalen uit hun directe omgeving. We schrokken. Het leek wel of in elke klas jongeren een directe lijn met de criminele wereld hadden. Of het nu een middelbare school was of middel- of hoger beroepsonderwijs maakte niet uit. We konden geen duidelijk beeld krijgen van de omvang. Cijfers van het openbaar ministerie geven een beperkt zicht.

Om dit helder te krijgen – en ook om onze aanpak (#Alertprogramma) beter vorm te kunnen geven, zijn we gestart met onderzoek.

We begonnen in 2019 met beperkt bevragen van 700 jongeren die onze bewustwordingsles hadden bijgewoond op enkele scholen in regio Gelderland-midden. De meeste jongeren zaten op de middelbare school, enkele op het MBO. Na de les kregen ze een vragenlijst die ze ter plekke invulden. Twintig procent van de jongeren gaf aan ondermijning te herkennen in hun leefomgeving. 18% kende wel iemand die in het criminele circuit zat. 6% gaf aan wel eens benaderd te zijn door ‘criminelen’ voor strafbare klussen en 5% maakte zich zorgen over zichzelf of een ander die in het criminele circuit zit.

In 2020 hebben we dit onderzoek naar wat hoger niveau getild. We waren ook benieuwd voor welke zaken en op welke manier jongeren benaderd worden. En wilden ook meer zicht krijgen op de ‘criminelen’ die ronselen. Samen met Remco Spithoven, lector Maatschappelijke Veiligheid en Ynze van Houten, docent (beiden Hogeschool Saxion) en Melissa Rekers, toen nog student aan Hogeschool Saxion verkenden we op welke manier we hierop meer zicht zouden kunnen krijgen. Dit resulteerde in een gedegen onderzoeksopzet, die werd uitgevoerd onder 1136 jongeren. Een samenvatting van deze onderzoeksresultaten is opgenomen in de bijlagen.

In 2020-2021 hebben we dit onderzoek voortgezet onder jongeren op het voortgezet onderwijs en middelbaar- en hoger beroepsonderwijs. De onderzoeksresultaten worden in dit rapport beschreven. En waar mogelijk maken we een vergelijking met het afstudeeronderzoek in 2020.

We blijven dit onderzoek voortzetten en breiden het uit naar andere regio’s in Nederland. De vragenlijst is ook los van de bewustwordingsles te gebruiken. Om regio’s met elkaar te kunnen vergelijken, vragen we naar de provincie waarin de deelnemer woont. De QR-codes om toegang te krijgen tot de vragenlijsten zijn te vinden op de website www.leerlingalert.nl.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt uitgelegd op welke wijze het onderzoek is opgezet, enkele begrippen omschreven en wat de kenmerken zijn van de jongeren die deelnamen aan het onderzoek.

In hoofdstuk 3 worden de resultaten van de onderzoeken onder leerlingen en studenten samengebracht en de conclusies getrokken. De daarbij behorende tabellen met de afzonderlijke onderzoeksresultaten zijn te vinden in de bijlage.

Ga voor de uitgebreide uitwerking van de onderzoeken onder leerlingen en studenten naar de laatste twee hoofdstukken:

Hoofdstuk 4 is de uitwerking van het onderzoek onder de middelbare scholieren en in hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek onder studenten beschreven.

In de bijlagen zijn de gebruikte vragenlijsten opgenomen.

2 Het onderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

We maken voor dit onderzoek gebruik van de primaire onderzoeksmethode – met andere woorden: we bevragen onze doelgroep direct. Dit doen we door gebruik te maken van een gestandaardiseerde vragenlijst, die de deelnemers via een QR-code kunnen openen en vervolgens digitaal invullen. De meeste deelnemers aan dit onderzoek hebben voorafgaande aan het invullen van de vragenlijst de bewustwordingsles van het #Alertprogramma gevolgd. Dit is niet van invloed geweest op het beantwoorden van de vragen, omdat de vragenlijst zo is opgesteld dat moeilijke begrippen die worden behandeld in de les ook zijn uitgelegd.

Er zijn vragenlijsten voor jongeren op het voortgezet onderwijs, het middelbaar- en hoger beroepsonderwijs. De vragen naar leeftijd en opleiding verschillen, de overige vragen zijn dezelfde. Er worden zowel open vragen gesteld als meerkeuzevragen.

2.2 Onderzoekperiode

Zoals in de Inleiding is verwoord, zijn er drie onderzoeken uitgevoerd, waarvan die in 2019 een verkennend onderzoek was – en meer de aanleiding vormde van dit onderzoek.

We beschrijven in dit rapport de resultaten van:

- het afstudeeronderzoek (periode 1: januari-juni 2020) en
- het huidige onderzoek (periode 2: september 2020-december 2021).

Om een beeld te krijgen van de totale problematiek, worden deze twee periodes naast elkaar gezet en met elkaar vergeleken.

2.3 Onderzoeksvragen

Beknopt overzicht van soort onderzoeksvragen	
Nabijheid van de criminele wereld	Sociaal netwerk – ken je iemand persoonlijk uit de criminele wereld Actuele status: is deze persoon nog afgelopen jaar gezien?
Mate van ronselen	Ben je wel eens gevraagd om strafbare klusjes te doen?
Inzicht in profiel van jongeren die benaderd worden door ronselaar	Leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, grootte van woonplaats
Inzicht in de 'ronselaar'	Relatie met de jongere De leeftijd
Wijze van ronselen	Hoe werd je benaderd
Waar wordt geronseld	Waar werd je benaderd (Bij social media doorvragen naar soort en of er ook persoonlijk contact volgde (face-to-face)
Waarvoor is geronseld	Soorten strafbare activiteiten
Kon de jongere weerstand bieden	Is de strafbare klus uitgevoerd?
Emotioneel welbevinden	Maken jongeren zich zorgen over zichzelf of een ander in de criminele wereld, en waarover
Weerstand bieden	Wat is volgens jongeren nodig om nee te kunnen zeggen tegen de ronselpraktijken.

2.4 Definitie/begrippen

Leerlingen:	Jongeren die op de middelbare school of wel het voortgezet onderwijs zitten
Studenten:	Jongeren die ofwel een middelbare- of hogere beroepsopleiding volgen of de universiteit

Jongeren	Leerlingen en studenten samen
Voortgezet onderwijs	Middelbare school, afgekort als VO. Hieronder vallen het voortgezet middelbaar beroepsonderwijs (VMBO, weer onder te verdelen onder kader beroeps (kb), basis beroeps (bb), gemengde leerweg (gl) en theoretische leerweg (tl), het Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo, waarvan atheneum en gymnasium twee varianten zijn);
Middelbaar beroepsonderwijs:	Afgekort als MBO
Mbo'er:	Student aan het MBO
Hoger beroepsonderwijs	Afgekort als HBO
Hbo'er:	Student aan het HBO
Universiteit	Wetenschappelijk onderwijs (afgekort als WO)
Jongeren die zijn benaderd:	Deelnemers aan het onderzoek die bij het onderzoek invulden dat zij waren benaderd (ja) of aangaven 'ik denk het, maar weet het niet zeker'.
Ronselaar:	De persoon die de jongere heeft benaderd om een strafbare klus te doen.

2.5 Populatie

Het onderzoek is afgenomen onder jongeren van middelbare scholen en middelbaar- en hogere beroepsonderwijs in Gelderland.

	Periode 1	Periode 2	Totaal		
	Leerlingen			Studenten	Totaal
Aantal deelnemers:	1136	2960	4096	348	4441
Geslacht					
Man	427	1382	1809 (44,2%)	204 (58,6%)	2013 (45,3%)
Vrouw	700	1486	2186 (53,4%)	142 (40,8%)	2328 (52,4%)
Anders	9	92	101 (2,5%)	2 (0,6%)	103 (2,3%)
Opleidingsniveau					
VMBO	292	1223	1515 (37%)	-	
HAVO	297	676	973 (23,9%)	-	
VWO	530	1061	1591 (38,8%)	-	
MBO	-	-	-	236 (68,7%)	
HBO	-	-	-	112 (31,1%)	

2.5.1 Leerlingen

- √ De meeste leerlingen (61,8%) zijn **14-15 jaar**, 17% is 13 jaar en 11,4% is 16 jaar.
- √ Bijna de helft (46,7%) zit in het **derde leerjaar**.
- √ Het overgrote deel (71,3%) woont in een **dorp** (minder dan 10.000 inwoners) **of groot dorp/ kleine stad** (tussen de 10.000-45.000 inwoners).

2.5.2 Studenten

- √ De meeste studenten zijn tussen de **16-18 jaar** (56,6%).
- √ De opleidingen van de Mbo'ers variëren en zijn gelijkmatig verdeeld. Ongeveer de helft van de Hbo'ers volgt de opleiding Integrale Veiligheidskunde en 10,7% Securitymanagement.
- √ De meeste studenten (64,2%) komen uit een **dorp of groot dorp/ kleine stad**. Mbo'ers komen vooral uit een dorp of kleine stad (72,8%) en bij de Hbo'ers is de herkomst redelijk verdeeld over de categorieën.

2.6 Analyse

Voor het verwerken en analyseren van de ingevulde vragenlijsten is gebruik gemaakt van Qualtrics.

Iets met pasjes ofzo: ik begreep er ook niks van

Ruiten ingooien

Het ging volgens mij over drugs doorverkopen

Pakket langsbrengen

Ik heb een bericht gekregen via Snapchat maar heb hem na de helft verwijderd

Spraakberichten verkopen

Dingen omtrappen en alles

Vroeg of ik nog mensen kende die middelen wouden kopen (niet gedaan)

Mee doen met de drugs

Pinpasfraude

Brommer opvoeren

Mee helpen dealen

KOERIER

Er werd gevraagd of ik snel geld wou verdienen op het station

Figuur 1 Citaten van jongeren uit de onderzoeksresultaten: strafbare klussen

3 Samenvattende onderzoeksresultaten

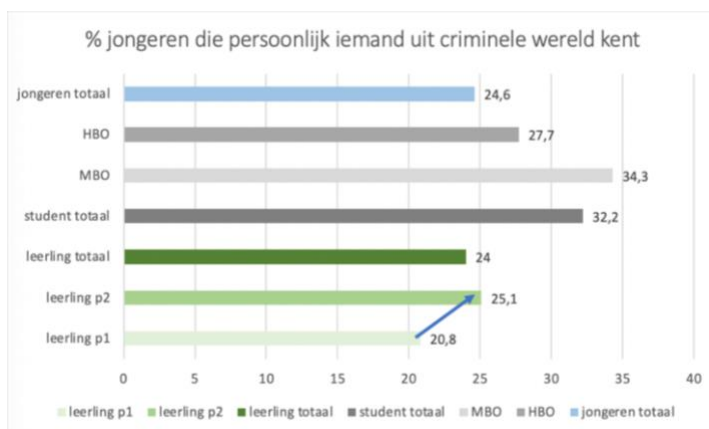
De resultaten van de onderzoeken, die in de hoofdstukken 4 en 5 uitgebreid zijn beschreven, worden in dit hoofdstuk samengevoegd en gevisualiseerd in grafieken met daarbij de belangrijkste conclusies. De tabellen met gegevens op basis waarvan deze grafieken zijn gemaakt, zijn opgenomen in de bijlage.

Onder elke grafiek/vraag staat met de letter N genoteerd hoeveel deelnemers antwoord hebben gegeven op de vraag. Daarachter staat een specificatie van het aantal leerlingen (L) en studenten (S).

3.1 Iemand kennen uit de criminele wereld

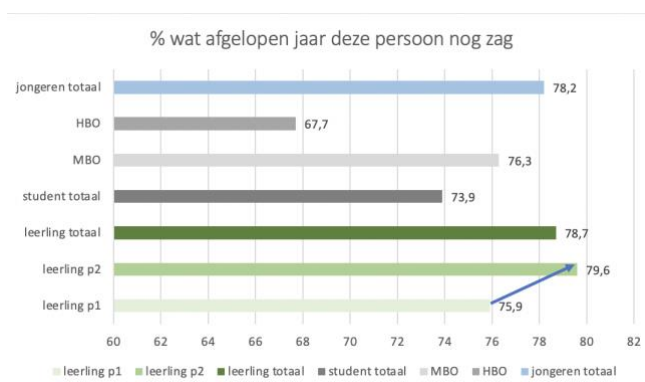
Om zicht te krijgen of jongeren ook mensen die zich bezighouden met criminele activiteiten in hun sociale netwerk hebben – en of dit een actuele situatie is, vroegen we hen of zij iemand uit de criminele wereld persoonlijk kennen en of zij deze persoon afgelopen jaar nog hebben gezien.

- √ Een kwart van de leerlingen en een derde van de studenten kent iemand persoonlijk uit de criminele wereld.
- √ Dit aantal is in de loop van afgelopen twee jaren toegenomen onder leerlingen met 5%.
- √ Het percentage onder Mbo'ers ligt 6,6% hoger dan Hbo'ers.
- √ Naarmate jongeren ouder worden lijkt de kans toe te nemen, dat zij iemand kennen uit de criminele wereld

N=4441: 4096 L, 345 S

Figuur 2 Persoonlijk iemand kennen in de criminele wereld

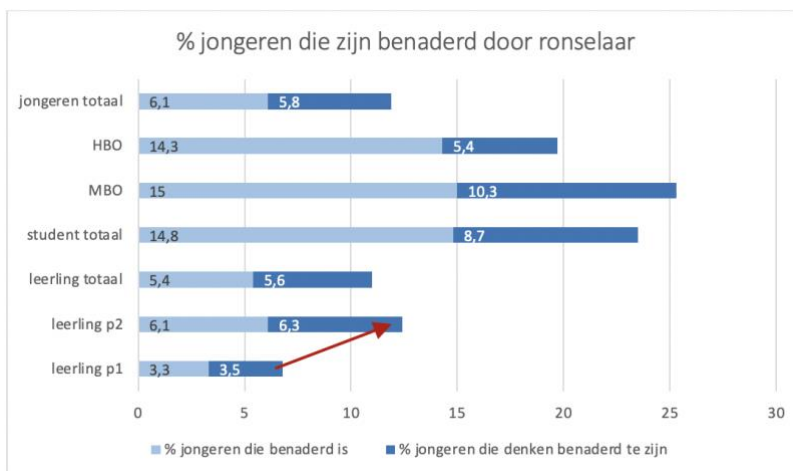
Figuur 3 Contact met deze persoon in afgelopen jaar
N=1092, 981L, 111S

- √ Bijna 80% van deze leerlingen en bijna driekwart van de studenten, zag deze persoon nog het afgelopen jaar.
- √ Dit aantal is in de loop van afgelopen twee jaren licht toegenomen onder de leerlingen met 3,7%.
- √ Het percentage ligt hoger bij leerlingen dan studenten.
- √ En onder de studenten is het percentage onder Mbo'ers hoger dan Hbo'ers.

3.2 Benaderd worden door een ronselaar

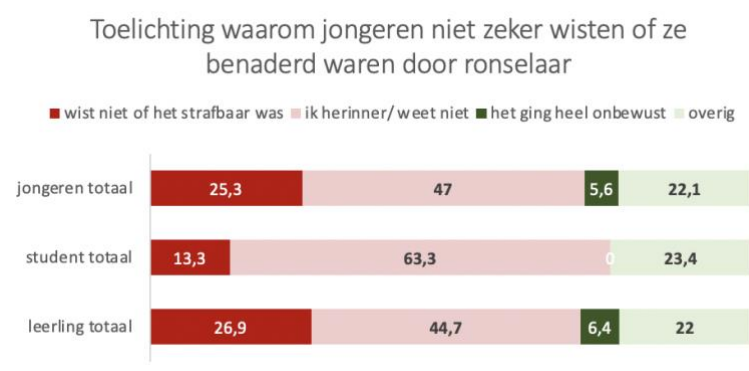
We vroegen de jongeren of zij door iemand zijn benaderd om een strafbaar klusje te doen. Hierdoor krijgen we zicht op de mate waarin ronselaars jongeren benaderen.

- √ In totaal geeft **11.9% van de jongeren aan benaderd te zijn door een ronselaar**. Ongeveer de helft denkt benaderd te zijn.
- √ 5,4% van de leerlingen weet zeker benaderd te zijn, 5,6% twijfel hierover. We zien wel een toename in de loop van deze twee jaren.
- √ Onder studenten is het percentage dat is of denkt geronseld te zijn ongeveer het dubbele: 23.5%. Hierbij is het aandeel van Mbo'ers groter dan de Hbo'ers. Dit verschil zit 'm alleen in het aantal studenten wat denkt geronseld te zijn. Bijna 15% van alle studenten weet zeker dat ze benaderd zijn door een ronselaar.

Figuur 4 % jongeren die zijn benaderd door ronselaar, N=4441: 4096 L 345S

We waren benieuwd waarom jongeren dachten dat ze door een ronselaar waren benaderd, maar het niet zeker wisten. Dit was hun toelichting

Figuur 5 % jongeren die zijn benaderd door ronselaar
N=249: 219L, 30S

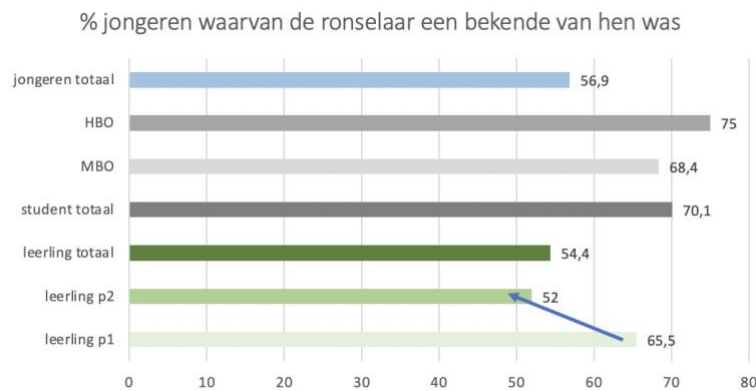
- √ Ongeveer een kwart van de jongeren wist niet zeker of het strafbaar was, waarvoor ze werden benaderd.

- √ De helft van deze jongeren kon zich niet goed meer herinneren of wist het gewoon niet meer.

3.3 'De ronselaar'

Om duidelijk te krijgen of de 'ronselaar' zich in het sociale netwerk van de jongere bevindt en of ze een inschatting konden maken van de leeftijd van de 'ronselaar' vroegen we hen of zij de persoon

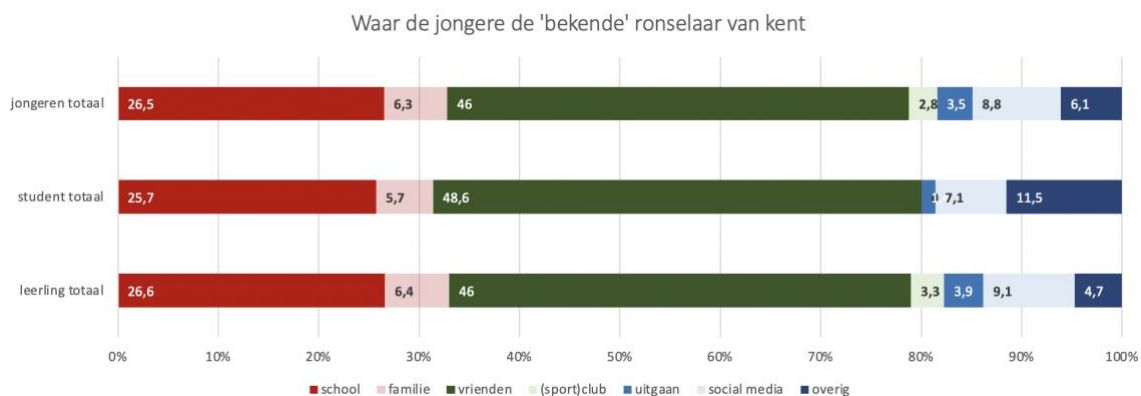
kende, die hen benaderd had en waarvan zij deze persoon dan kennen. Dit waren deels gesloten vragen. Tenslotte vroegen we hen naar de leeftijd van de persoon die hen benaderde.

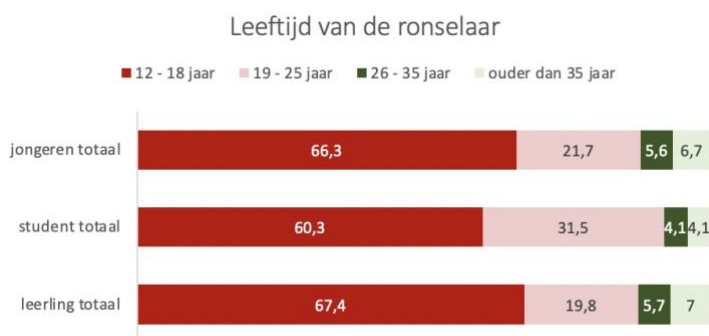
Figuur 6 % jongeren waarvan de ronselaar een bekende was, N=1092, 981L, 111S

- ✓ Van alle jongeren die zijn benaderd om strafbare klussen te doen, geeft 56,7% aan de ronselaar te kennen.
- ✓ Dit percentage ligt hoger onder de studenten (70,1%), dan de leerlingen (54,5%).
- ✓ Het percentage onder leerlingen nam af met 11,1%. Dit zou kunnen betekenen, dat er een toename is van benaderen door voor hen onbekende personen.

- ✓ Deze bekende (ronselaar) is in ongeveer een kwart afkomstig uit het netwerk van school (26,5%)
- ✓ Bijna de helft van de jongeren (46%) geeft aan deze persoon te kennen uit of via hun vriendennetwerk (26,5% - vrienden, 19,5% - vriend van me).

Figuur 7 Waar de jongere de 'bekende' ronselaar van kent, N=400: 330L, 70S

Figuur 8 Leeftijd van de ronselaar N=400: 330L, 70S

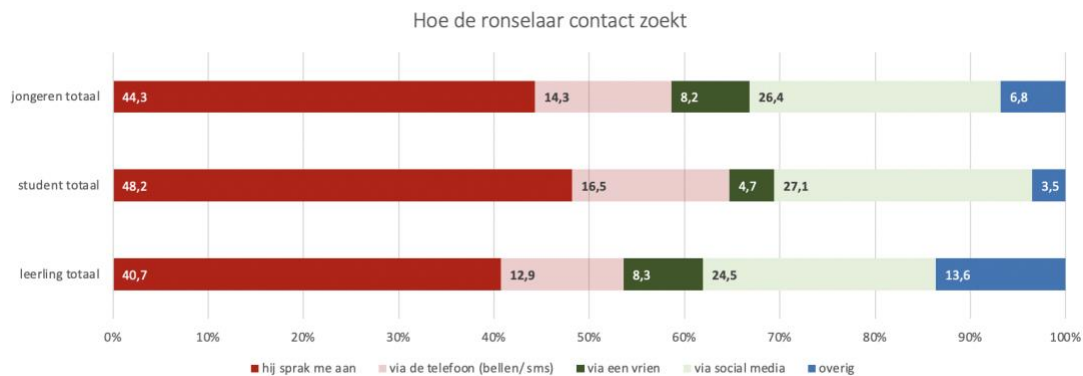
- ✓ Tweederde van de jongeren geeft aan benaderd te zijn door ronselaars tussen 12-18 jaar
- ✓ Een vijfde van de leerlingen en ongeveer een derde van de studenten werd benaderd door een ronselaar tussen de 19-25 jaar.
- ✓ Het lijkt erop dat de ronselaar aansluit bij hun eigen leeftijdsgroep.

3.4 Methode van benaderen

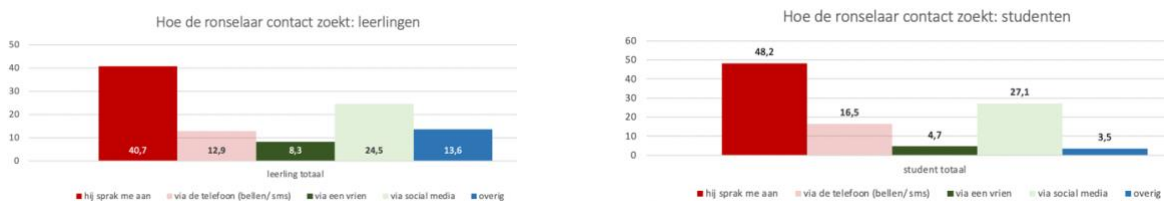
Aan de jongeren die aangaven benaderd te zijn door iemand voor een strafbare klus, vroegen we op welke manier en op welk plek zij door deze persoon werden benaderd. Als zij waren benaderd via social media, kregen deze jongeren nog de vragen via welk social medium (Insta, Facebook etc.) en of zij die persoon na het digitale contact ook nog face-to-face hebben ontmoet.

3.4.1 Hoe?

- √ In de meeste gevallen (44,3%) werden deze jongeren gewoon aangesproken door deze persoon.
- √ Een kwart van hen werd benaderd via social media en 14,3% van hen ontving een sms of kreeg een telefoontje.

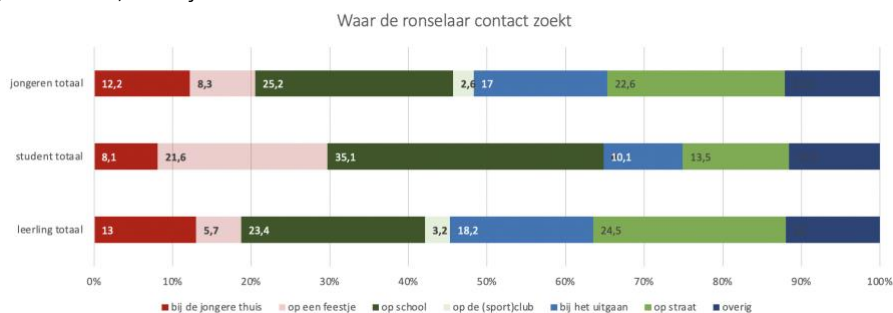

Figuur 9 Hoe de ronselaar contact zoekt N=512: 427L, 85S

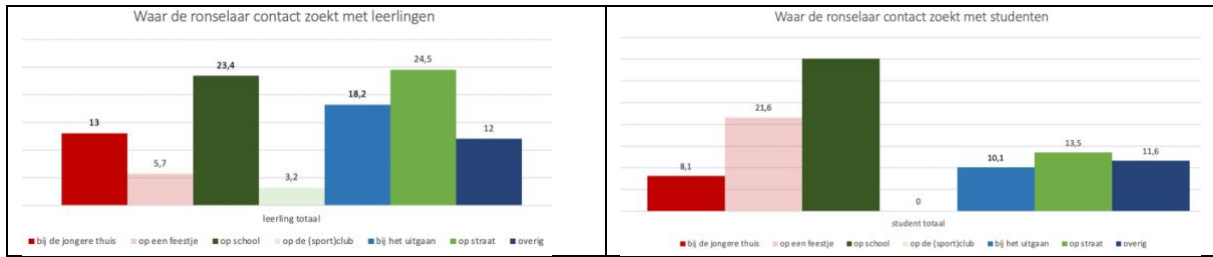

3.4.2 Waar?

- √ Bijna een kwart van de leerlingen wordt aangesproken op straat (hangplek of park) of op school. Minder dan 1:5 leerlingen wordt aangesproken tijdens het uitgaan (18,2%) en 13% van hen bij hen thuis.
- √ Een derde van de studenten wordt op school aangesproken (35,1%), een vijfde (21,6%) op een feestje en 1:10 op straat (13,5%) of tijdens het uitgaan (10,1%).
- √ Kijken we naar het totaal van alle jongeren, dan wordt een kwart (25,2%) aangesproken op school en iets meer dan een vijfde (22,6%) op straat. 17% van hen wordt aangesproken tijdens het uitgaan en 12,2% bij hen thuis.

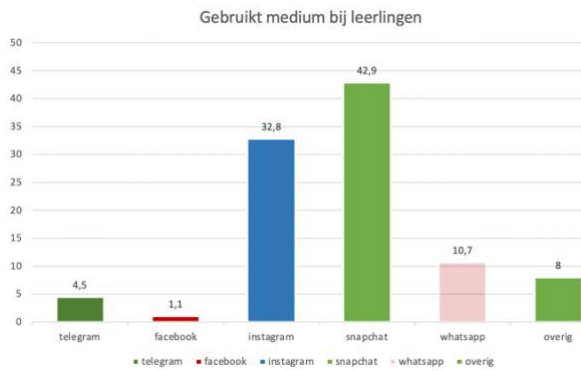
Figuur 10 Waar de ronselaar contact zoekt N=230: 192L, 38S

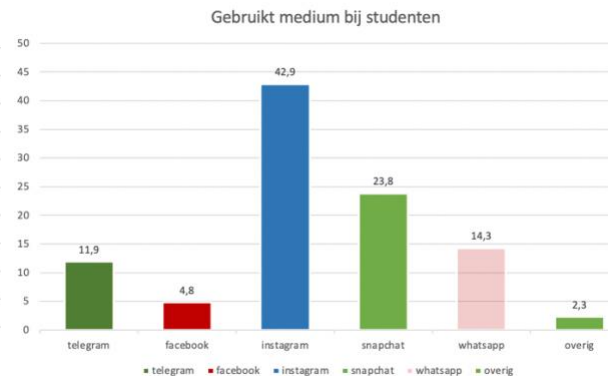
3.4.3 Social media

Bijna een kwart van de jongeren wordt benaderd via Social Media. We vroegen hen via welk medium.

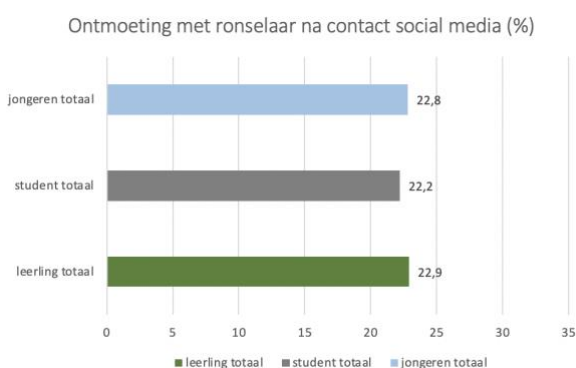
- ✓ Bij leerlingen gaat via Snapchat (42,9%), Instagram (32,8%) en WhatsApp (10,7%)
- ✓ Bij studenten zien we dat dit gaat via Instagram (42,9%), Snapchat (23,8%), WhatsApp (14,3%) en Telegram (11,9%).
- ✓ Van alle jongeren die benaderd werden via social media gaat dit in 40% via Snapchat, 35,3% via Instagram en 11,6% via WhatsApp.

Figuur 11 Gebruikt medium bij leerlingen
N=215: 173L, 42S

Figuur 12 Gebruikt medium bij studenten

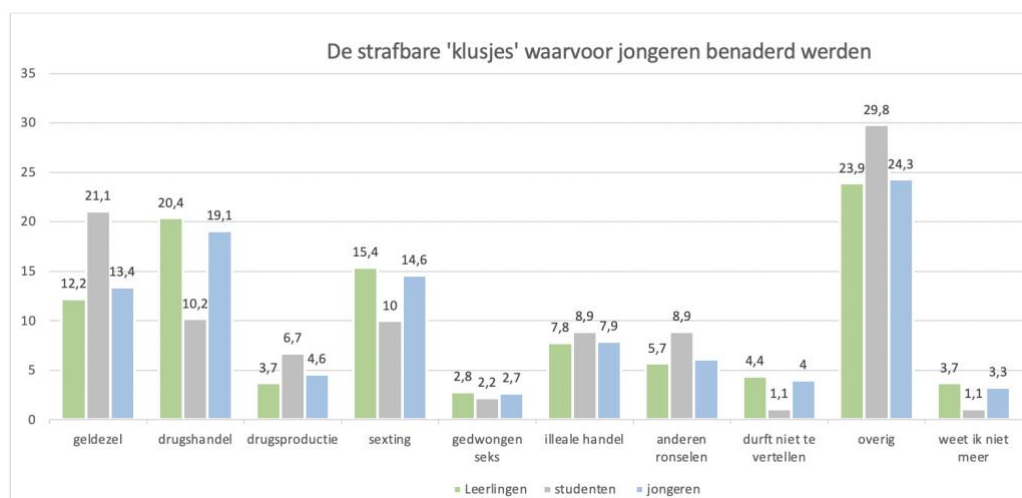
Figuur 13 Ontmoeting met ronselaar na contact social media
N=114: 96L, 18S

- ✓ Zowel leerlingen als studenten die benaderd werden via social media voor het doen van strafbare klussen, gaf bijna 23% (bijna een kwart) aan deze persoon ook face-to-face ontmoet te hebben

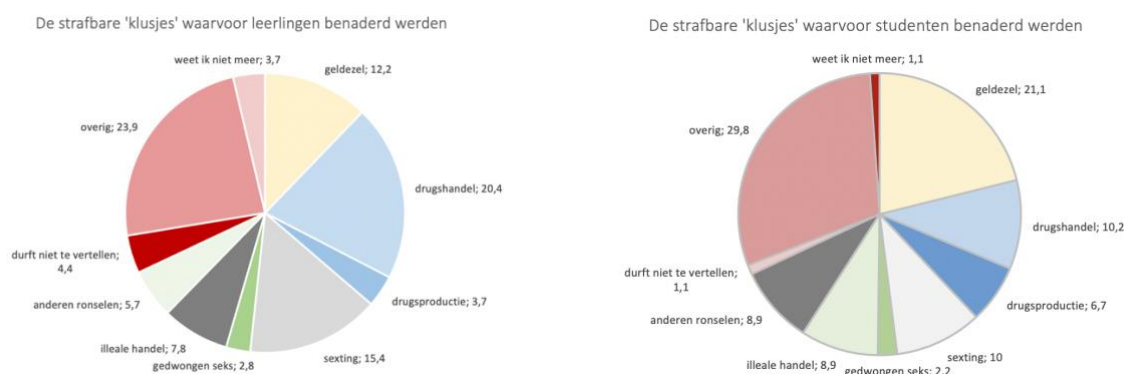
3.5 De strafbare klus

Aan de bijna 12% van alle jongeren (van de 4441 jongeren in totaal) die aangaven te zijn benaderd voor een strafbare klus, vroegen we wat deze strafbare klus was. Dit was deels een gesloten vraag.

- √ Er is een grote spreiding in de soort strafbare klussen waarvoor de jongeren werden gevraagd. Er zijn drie clusters zichtbaar: druggerelateerde activiteiten, activiteiten die samenhangen met witwassen (geldezel) en activiteiten die seks gerelateerd zijn (prostitutie/ gedwongen seks en sexting).
- √ Drugsgelateerde activiteiten (handel (19,1%) en productie (4,6%)) zijn samen goed voor 23,7%. Procentueel worden hiervoor meer leerlingen (24,1%) ingezet, dan studenten (16,9%).
- √ Sexting (14,6%) en seks gerelateerde activiteiten (gedwongen seks – 2,7%) maakt 17,3% uit van de totale activiteiten waarvoor jongeren gevraagd worden.
- √ 13,4% van de jongeren wordt benaderd om te fungeren als geldezel. Hierbij zien we dat studenten hiervoor vaker benaderd worden (21,1%): zij zijn meestal boven de 18 jaar en de kans is groter dat deze doelgroep over een eigen bankrekening beschikt.

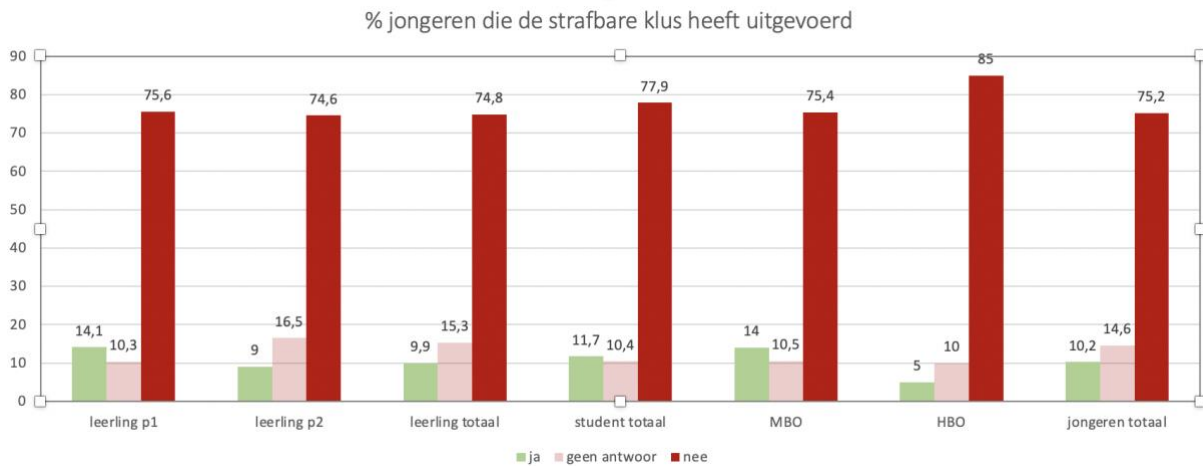

Figuur 14 De strafbare klussen waarvoor jongeren benaderd worden
N=658: 564L, 91S

3.6 De klus geklaard

- √ Driekwart van alle jongeren geeft aan de klus niet te hebben uitgevoerd.
- √ Tien procent van alle jongeren heeft de klus uitgevoerd en 14,6% wil geen antwoord geven op deze vraag.

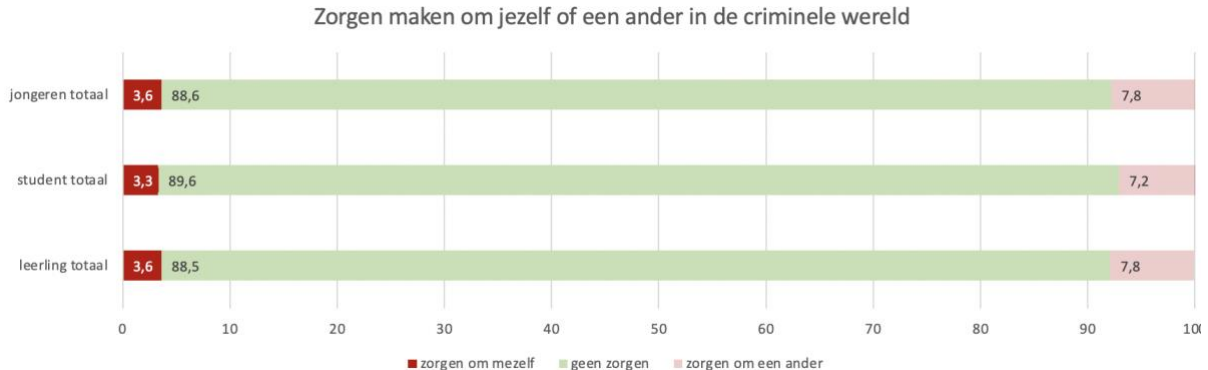

Figuur 15 % jongeren die de strafbare klus hebben uitgevoerd
N=501: 424L, 77S

3.7 Bezorgde jongeren

De criminele wereld kan impact hebben op de jongeren. We waren benieuwd of jongeren zich zorgen maken over zichzelf of anderen (die in die criminele wereld). En ook specifiek wat die zorgen dan waren.

- √ Op de vraag of de jongere zich zorgen maakt om zichzelf of een ander die in de criminele wereld zit, gaf 11,4% aan, zich zorgen te maken: 3,6% om zichzelf en 7,8% om een ander.
- √ Bij leerlingen ligt het percentage een fractie hoger dan bij studenten.

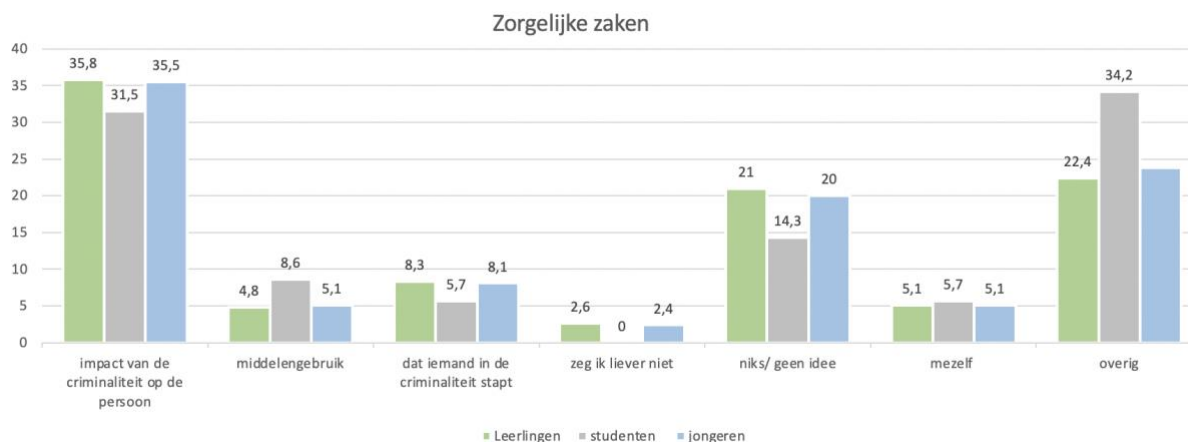
Figuur 16 Jongeren maken zich zorgen
N=3242: 2907L, 335S

Jongeren maken zich over veel dingen zorgen. De variatie van hun zorgen was groot. In de verwerking van de resultaten hebben we categorieën gemaakt om te ontdekken, waar de grootste zorgen lagen. Een deel van de jongeren gaf uiteindelijk geen toelichting waarover zij zich zorgen maken (niks/ geen idee). Een ander deel wilde het liever niet delen.

Rond de 5% van de jongeren gaf specifiek aan dat er zorgen waren over zichzelf. Verder konden we nog vier specifieke categorieën onderscheiden: 1) impact van criminaliteit op persoon, 2) middelengebruik, 3) dat iemand in de criminaliteit stapt en 4) overig.

- √ Opvallend was de mate waarin de jongeren zich zorgen maken over de impact van de criminele wereld op de betrokkene waarover zij zich zorgen maken. Zorgen of de betrokkene er wel uit kan stappen, het uit de hand loopt, wordt opgepakt en in de cel komt, zijn/haar toekomst en

veiligheid en gezondheid. Dit omvat ongeveer een derde van alle onderwerpen die de jongeren hebben aangegeven als antwoord op de vraag waarover zij zich zorgen maken.

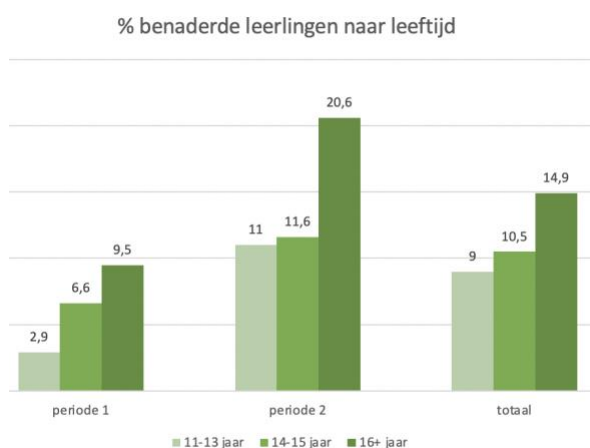
Figuur 17 Jongeren maken zich zorgen
N=3242: 2907L, 335S

3.8 De benaderde jongere

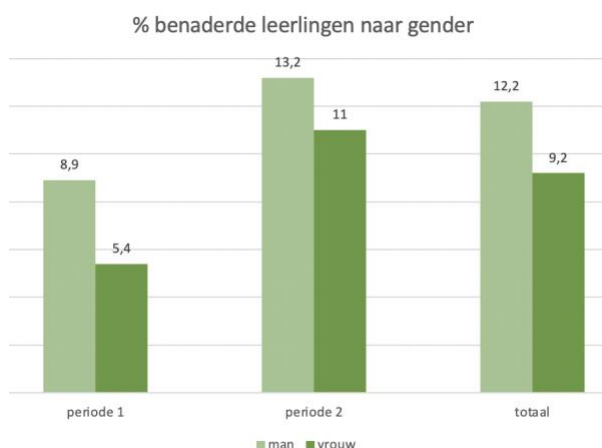
De grafieken van deze paragraaf zijn gebaseerd op de gegevens uit hoofdstuk 4. Hiervan zijn geen aparte tabellen opgenomen in de bijlagen.

3.8.1 Leerlingen

We hebben de jongeren verdeeld in drie leeftijdsgroep: 11-13, 14-15 en 16+ -ers en per groep berekend welk percentage van de jongeren is benaderd. Op deze manier konden we de leeftijdsgroepen met elkaar vergelijken. Daarnaast hebben we ook gedaan naar gender, opleiding, leerjaar en woonplaats. Overigens waren de resultaten binnen de categorie 'Anders' (gender) te klein om conclusies aan te verbinden en is buiten beschouwing gelaten.

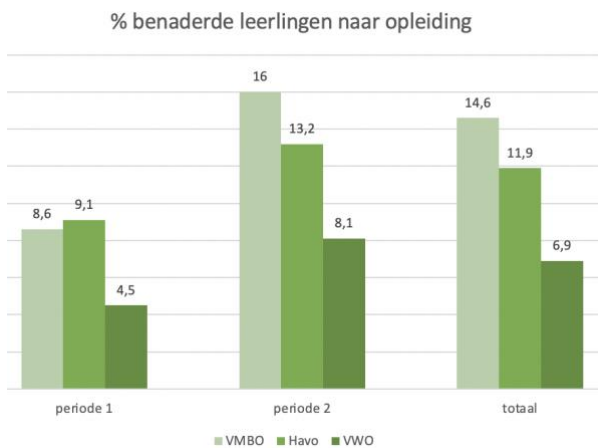
Figuur 18 benaderde leerlingen naar leeftijd

Figuur 19 benaderde leerlingen naar gender

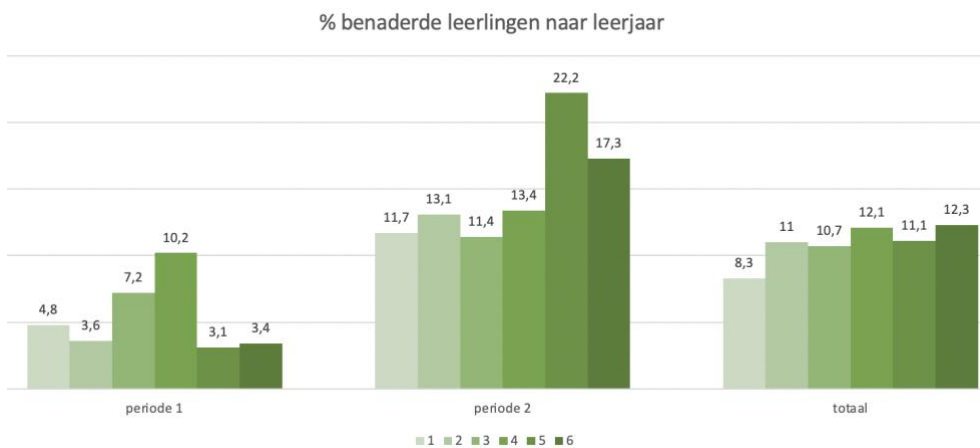
- ✓ In zowel periode 1 als 2 en in totaal, worden zijn 16-jarigen het meest benaderd.
- ✓ Tussen periode 1 en 2 is het percentage per leeftijdsgroep verdubbeld

- ✓ In zowel periode 1 als 2 en in totaal, worden jongens het meest benaderd
- ✓ Tussen periode 1 en 2 is het percentage per gender ook sterk toegenomen.

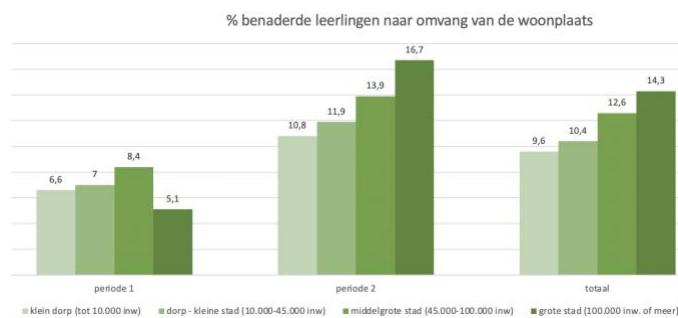
- ✓ We zien dat VMBO -en Havoleerlingen het meest benaderd worden.
- ✓ In de loop van tijd zien we een toename onder VMBO-leerlingen.
- ✓ Leerlingen in de bovenbouw worden meer benaderd dan leerlingen in de onderbouw.
- ✓ Zo zien we in periode 1 een piek bij leerlingen van het vierde leerjaar – en in periode 2 bij de vijfdejaars.
- ✓ Bekijken we de resultaten van beide periodes samen, zien we een veel gematigder beeld en toename van het eerste naar het tweede jaar.

Figuur 20 % benaderde leerlingen naar opleiding

Figuur 21 benaderde leerlingen naar leerjaar

Tenslotte bekeken we waar de jongeren vandaan komen: een dorp, kleine stad, middelgrote- of grote stad. Het lijkt of er een verband tussen de omvang van de plaats waar je woont en het percentage jongeren wat is benaderd. Het percentage van benaderde jongeren ligt lager in een woonplaats met minder inwoners, dan die van een grote stad.

Figuur 22 % leerlingen naar omvang van hun woonplaats

Categorie	Periode 1	Periode 2	Periode 1 en 2
Leeftijd	De 16-plussers	De 16-plussers	De 16-plussers
Geslacht	De mannen	De mannen	De mannen
Opleidingsniveau	Havo	Vmbo	Vmbo
Leerjaar	Bovenbouw, m.n. leerjaar 4	Bovenbouw, m.n. leerjaar 5	Bovenbouw, m.n. leerjaar 6
Woonplaats	Middelgrote stad	Grote stad	Grote stad

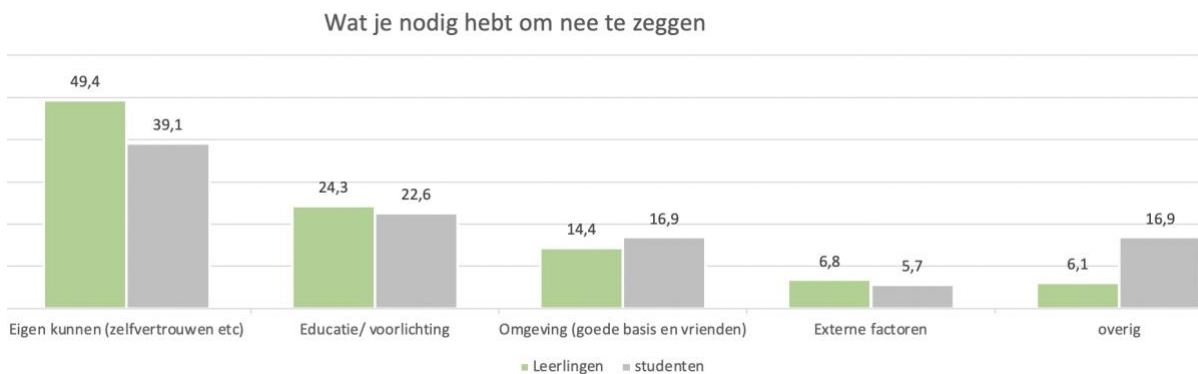
3.8.2 Studenten

Voor de studenten hebben we geen analyse uitgevoerd, omdat de aantallen respondenten hiervoor te klein is.

3.9 Jongeren zelf over wat ze nodig hebben om nee te kunnen zeggen ...

We stelden de vraag aan de jongeren, over wat zij dachten nodig te hebben om nee te kunnen zeggen op de vraag om strafbare klussen te doen. Hierop werden veel verschillende antwoorden gegeven, die we ingedeeld hebben in een paar categorieën: Eigen invloed; Omgeving; Overig

- √ Leerlingen geven aan dat jongeren het vooral zelf moeten doen. Nee zeggen tegen de vraag om strafbare klussen te doen vraagt om zelfvertrouwen, stevig in je schoenen staan, de moed hebben om mee te durven zeggen. Ook het gebruik van gezond verstand en weerstand bieden tegen groepsdruk wordt door de leerlingen genoemd. Samen maakt dit bijna de helft van de antwoorden uit (49,4%). Bij studenten is dit 2 op de 5 studenten (39,1%)
- √ Een kwart van de leerlingen en studenten geeft aan dat voorlichting belangrijk is. Een deel van hen geeft ook aan dat leerlingen geen idee hebben wat zich in die criminele wereld afspeelt.
- √ Bijna 15% van de leerlingen en 16,9% van de studenten benoemt factoren zoals een veilige omgeving, goede opvoeding en thuisbasis en het hebben van 'goede' vrienden.

Figuur 23 Jongeren zeggen het volgende nodig te hebben om nee te kunnen zeggen

3.10 Samenvattende conclusie

Groen = leerling (middelbare school), Rood = student (mbo/hbo), Zwart = leerlingen + studenten

Deelnemers: Van de 4441 jongeren die deel uitmaakten van het onderzoek, was 10% student en de rest leerling aan een middelbare school. Van de studenten, volgt ongeveer 70% het mbo en 30% hbo. Tweevijfde van de leerlingen volgt of het vmbo of het vwo, een vijfde zit op de havo.

Van alle leerlingen deden iets meer meisjes mee aan het onderzoek dan jongens en bij de studenten was dit net andersom. De grootste groep leerlingen zit in de derde klas en is 14-15 jaar (61%), de meeste studenten zijn 16-18 jaar. De jongeren komen voornamelijk uit dorpen of kleine stad (leerlingen 71%, studenten 64%).

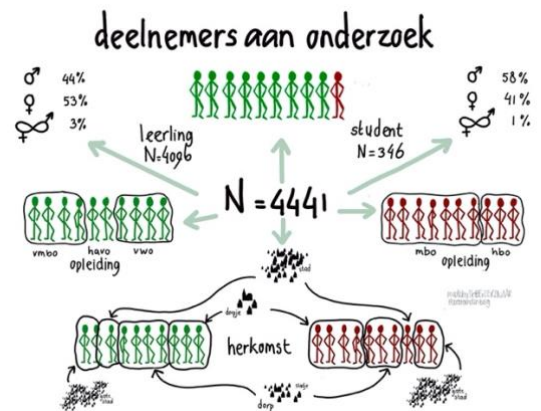
Crimineel netwerk dichtbij: Een op de vier leerlingen zegt persoonlijk iemand te kennen uit de criminele wereld. Bij studenten is dit een op de drie (32,2%). Van deze leerlingen heeft 80% en bij studenten heeft driekwart van hen deze persoon afgelopen jaar nog gezien. Het percentage leerlingen die een crimineel persoonlijk kent, nam in periode 2 (2e helft 2021) toe met 11,1% ten opzichte van periode 1 (1e helft 2020).

Benaderd door ronselaar: Eén op de acht jongeren (11,9%) is benaderd door een ronselaar, waarvan ongeveer de helft onzeker is of het daadwerkelijk ging om echt strafbare activiteiten. Ten opzichte van de eerste helft van 2020 is dit aantal einde 2021 toegenomen. Welke oorzaak hieraan ten grondslag ligt is onduidelijk (Covid of meer bewustwording).

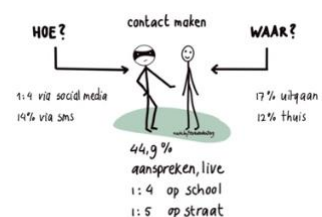
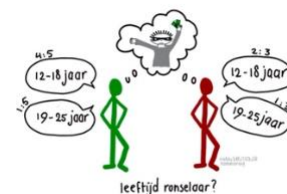
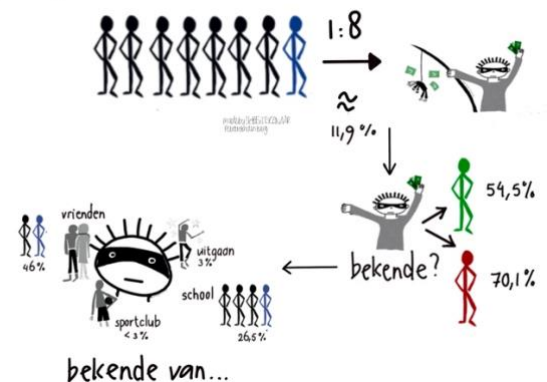
De ronselaar: Van deze jongeren zegt meer dan de helft van de leerlingen en 70,1% van de studenten de ronselaar te kennen. De ronselaar komt bijna de helft uit de vriendenkring en een kwart van de jongeren zegt deze te kennen van school.

Vier op de vijf van deze leerlingen schat de leeftijd van de ronselaar in tussen de 12-18 jaar en de overige denkt tussen de 19-25 jaar. Tweederde van de studenten schat de leeftijd van de ronselaar in tussen de 12-18 jaar en een derde tussen de 19-25 jaar. Het lijkt erop dat de ronselaar vaak een leeftijdsgenoot is.

Contact met de ronselaar: Meer dan tweevijfde van de jongeren wordt gewoon aangesproken door de ronselaar: een kwart van hen op school en iets meer dan een vijfde (22,6%) op straat. Studenten worden vaker op school aangesproken, dan leerlingen. Minder dan één op de vijf leerlingen die benaderd is door de ronselaar wordt door hem aangesproken tijdens het uitgaan en iets meer dan één op de tien gewoon thuis.

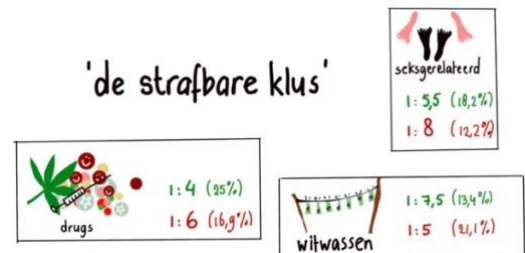
Benaderd door ' ronselaar

Bij één op de vier van de jongeren legt de ronselaar contact via social media. Bij leerlingen gaat dat vooral via Snapchat (42,9%), gevolgd door Instagram (32,8%) en bij studenten is dat andersom. Eén op de acht jongeren ontving een bericht via WhatsApp en ongeveer één op de tien jongeren werd benaderd via Telegram.

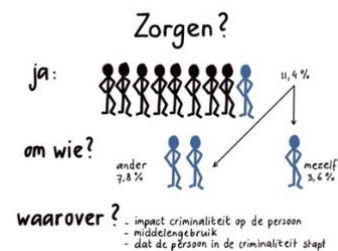
De strafbare klus: Eén op de vier leerlingen die is benaderd, wordt gevraagd voor drugsgerelateerde activiteiten. Studenten worden hiervoor in vergelijking minder gevraagd (16,9%). Bij activiteiten die samenhangen met witwassen (geldezel) worden studenten meer gevraagd (21,1%) dan leerlingen (13,4%). In 17,3% van de antwoorden ging het om seksgerelateerde activiteiten (sexting (14,6%) en gedwongen seks (2,7%).

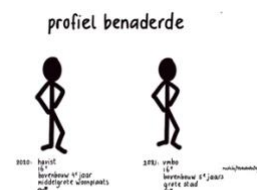
Tien procent van de benaderde jongeren heeft de klus uitgevoerd en 14,6% wil geen antwoord geven op deze vraag. Driekwart van de jongeren geeft aan de klus niet te hebben uitgevoerd.

Bezorgde jongeren: Bijna één op de negen jongeren maakt zich zorgen om zichzelf (een derde van hen) of een ander die in de criminele wereld zit (tweederde van hen). Een derde van de jongeren maakt zich vooral zorgen over de impact van de criminele wereld op die persoon (toekomst, veiligheid). Bij 5% van de jongeren gingen de zorgen over middelengebruik. Het overgrote deel van de jongeren deed geen duidelijke uitspraak over hun concrete zorgen.

Profiel van de benaderde leerling: Daar waar begin 2020 de mannelijke havisten (16+) uit middelgrote steden en in de bovenbouw (leerjaar 4) het meest werden benaderd, zien we eind 2021 een verandering naar de mannelijke vmbo'ers (16+) en vijfdejaars uit de grote stad. Naarmate het aantal inwoners van de plaats van herkomst van de jongere toeneemt, neemt ook het percentage toe van jongeren die benaderd worden.

Nodig om weerstand te bieden: de helft van de leerlingen en twee op de vijf studenten gaf aan dat het hebben van zelfvertrouwen en moed belangrijk is om weerstand te bieden tegen de criminele wereld (snel geld verdienen). Ongeveer een kwart van de jongeren vindt educatie over criminele uitbuiting juist belangrijk. Eén op de zes/zeven jongeren benoemt in dit verband het hebben van een veilige omgeving en goede vrienden.

'Gestolen bij supermarkt'

'Wiet bewaren voor iemand,
Ik geloof dat bezit strafbaar is'

Zware alcohol verkopen/ stelen

Sexting

Shopliften

'Er stond wil je veel geld verdienen'

Ik moest naar de auto kijken of die er stond

Ontvangen van nudes

Vuurwerk

Stelen

Naaktfoto's

Ik moest pakketten
rondbrengen

Iemand

Hacken

Resultaten onderzoek leerlingen middelbare scholen

Het onderzoek is afgenomen onder jongeren van middelbare scholen in Gelderland. In totaal hebben 2960 jongeren de enquête ingevuld. Van de 2960 respondenten hebben 2809 respondenten de les wel bijgewoond en 151 respondenten niet. Dit is niet van invloed geweest op het beantwoorden van de vragen, aangezien de vragenlijst van tevoren zo is opgesteld dat de jongeren niet per se bij de les hoefden te zijn om de vragenlijst in te kunnen vullen (bijvoorbeeld door moeilijke begrippen makkelijk uit te leggen).

De 2960 jongeren die de enquête hebben ingevuld, hebben dit gedaan in de periode van september 2020 tot en met december 2021. Ditzelfde onderzoek is uitgevoerd in de periode januari 2020 tot en met juni 2020.

Om een beeld te krijgen van de totale problematiek worden deze twee periodes in het resultaten hoofdstuk naast elkaar gezet en met elkaar vergeleken. Er wordt dan gesproken van periode 1 en periode 2.

Periode 1 (scriptie) = januari 2020 tot en met juni 2020, afgekort als P1.

Periode 2 = september 2020 tot en met december 2021, afgekort als P2.

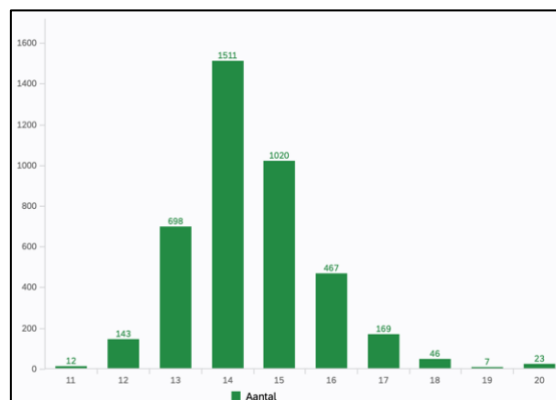
4.1 Gegevens van alle respondenten

Vraag 1- Wat is jouw leeftijd?

Jaar	P1:	P2:
11	3	9
12	56	87
13	146	552
14	256	1255
15	308	712
16	229	238
17	97	72
18	35	11
19	3	4
20	3	20
		Totaal:

P1 + P2	%
12	0,3
143	3,5
698	17,0
1511	36,9
1020	24,9
467	11,4
169	4,1
46	1,1
7	0,2
23	0,6
4096	100

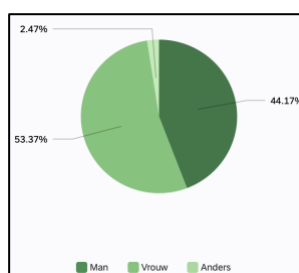
√ De meeste deelnemers van het onderzoek zijn 14-15 jaar.

Vraag 2 - Wat is jouw geslacht?

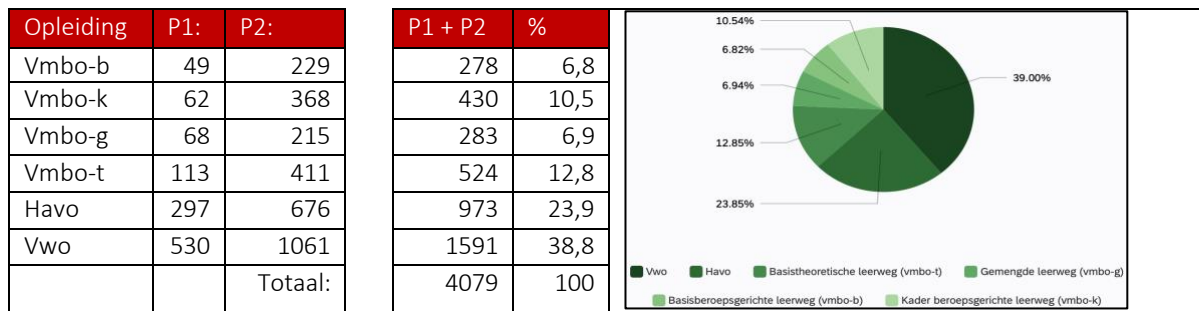
Geslacht	P1:	P2:
Man	427	1382
Vrouw	700	1486
Anders	9	92
		Totaal:

P1 + P2	%
1809	44,2
2186	53,4
101	2,5
4096	100

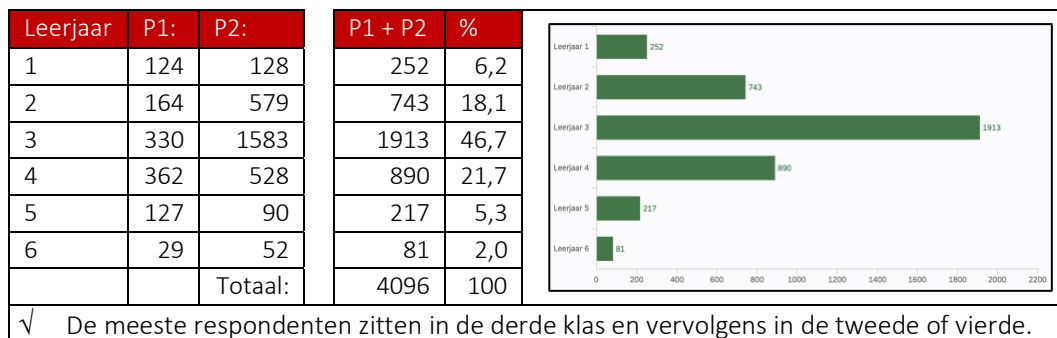
De mannen (jongens) in dit onderzoek zijn iets minder vertegenwoordigd dan vrouwen (meisjes).

Vraag 3 - Welke opleiding volg je op dit moment?

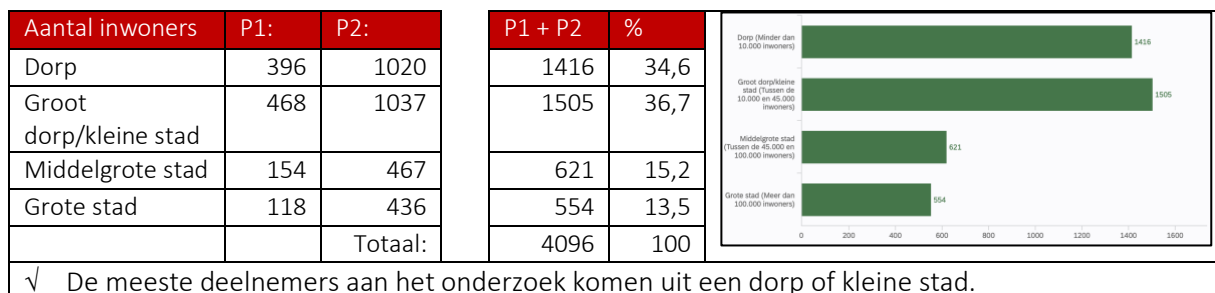
*In periode 1 hebben 17 respondenten deze vraag niet ingevuld, aangezien zij in het eerste jaar in een schakelklas zaten. Op dat moment wisten zij dus nog niet welke opleiding zij gingen doen en daarom hebben we deze vraag eruit gelaten. Vandaar dat het totaal aantal 17 respondenten minder heeft.

Vraag 4 - In welk leerjaar zit je?

√ De meeste respondenten zitten in de derde klas en vervolgens in de tweede of vierde.

Vraag 5 - Hoeveel inwoners heeft de plaats waar jij woont?

√ De meeste deelnemers aan het onderzoek komen uit een dorp of kleine stad.

4.2 Gegevens van de benaderde leerlingen

4.2.1 Toelichting

Om te berekenen welke doelgroep het meest is benaderd, is het totaal aantal respondenten opgeteld en verrekend met het totaal aantal benaderde respondenten.

In de onderstaande tabellen is steeds berekend hoeveel deelnemers er zijn per categorie en vervolgens het percentage binnen deze categorie. Dus resultaat binnen de categorie/ totaal aantal respondenten binnen de categorie 100%). Op deze manier kunnen we de resultaten tussen de verschillende categorieën vergelijken.

Vraag 1 - Wat is jouw leeftijd?

Om te kijken welke doelgroepen het meest zijn benaderd, zijn bij deze vraag de volgende categorieën gemaakt: 11 t/m 13 jaar, 14 en 15 jaar en 16-plussers.

Periode 1:

Leeftijd	Aantal van N	%
11 tot 13-	N= 205 → 6	(6/205x100%=) 2,9%
14- en 15-	N= 564 → 37	(37/564x100%=) 6,6%
16+-ers	N= 367 → 35	(35/367x100%=) 9,5%

	Totaal	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Totaal aantal	1.136	9	56	145	256	388	229	97	35	3	1
Ja	38	1	1	1	6	14	7	0	0	0	2
Ik denk het, maar weet het niet zeker	60	0	0	3	7	10	13	6	1	0	0
Nee	1.058	2	55	142	243	284	209	85	34	3	1
Ja	3,3%	11,1%	1,8%	0,7%	2,3%	4,3%	3,1%	6,2%	0,0%	0,0%	66,7%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	5,3%	0,0%	0,0%	2,1%	2,7%	3,2%	5,7%	6,2%	2,9%	0,0%	0,0%
Nee	91,1%	66,7%	98,2%	97,1%	94,0%	92,5%	91,1%	87,6%	97,1%	100,0%	33,3%

√ Uit deze gegevens blijkt dus dat in periode 1 de 16-plussers het meest zijn benaderd.

Periode 2:

	Totaal	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Totaalaantal (alles)	2.960,0	9,0	87,0	552,0	1.255,0	712,0	238,0	72,0	11,0	4,0	20,0
Ja	182,0	1,0	4,0	23,0	60,0	53,0	25,0	8,0	2,0	1,0	5,0
	6,1%	11,1%	4,6%	4,2%	4,8%	7,4%	10,5%	11,1%	18,2%	25,0%	25,0%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	189,0	2,0	9,0	32,0	63,0	53,0	20,0	8,0	1,0	0,0	1,0
	6,4%	22,2%	10,3%	5,8%	5,0%	7,4%	8,4%	11,1%	9,1%	0,0%	5,0%
Nee	2.589,0	6,0	74,0	497,0	1.132,0	606,0	193,0	56,0	8,0	3,0	14,0
	87,5%	66,7%	85,1%	90,0%	90,2%	85,1%	81,1%	77,8%	72,7%	75,0%	70,0%

Leeftijd	Aantal respondenten	% benaderd
11 tot 13-jarigen	N= 648 → 71	(71/648x100%=) 11,0%
14- en 15-jarigen	N= 1967 → 229	(229/1967x100%=) 11,6%
16-plussers	N=345 → 71	(71/345x100%=) 20,6%

√ Uit deze gegevens blijkt dat ook in periode 2 de 16-plussers het meest zijn benaderd.

P1+ 2:

	Totaal	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Totaalaantal (antwoorden)	4.096,0	12,0	143,0	698,0	1.511,0	1.020,0	467,0	169,0	46,0	7,0	23,0
Ja	220,0	2,0	5,0	24,0	66,0	67,0	32,0	14,0	2,0	1,0	7,0
	5,4%	16,7%	3,5%	3,4%	4,4%	6,6%	6,9%	8,3%	4,3%	14,3%	30,4%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	229,0	2,0	9,0	35,0	70,0	63,0	33,0	14,0	2,0	0,0	1,0
	5,6%	16,7%	6,3%	5,0%	4,6%	6,2%	7,1%	8,3%	4,3%	0,0%	4,3%
Nee	3.647,0	8,0	129,0	639,0	1.375,0	890,0	402,0	141,0	42,0	6,0	15,0
	89,0%	66,7%	90,2%	91,5%	91,0%	87,3%	86,1%	83,4%	91,3%	85,7%	65,2%

Leeftijd	Aantal van N	% benaderd
11 tot 13-jarigen	N= 853 → 77	(77/853x100%=) 9,0%
14- en 15-jarigen	N=2531 →	(266/2531x100%=) 10,5%
16-plussers	N= 712 → 106	(106/712x100%=) 14,9%

√ Uit deze gegevens blijkt dat onder leerlingen vooral 16+ -ers worden benaderd.

Vraag 2 - Wat is jouw geslacht?

Periode 1

Categorie	Aantal van N	% benaderd
Man	N= 427 → 38	(38/427x100%=) 8,9%
Vrouw	N= 700 → 38	(38/700x100%=) 5,4%
Anders	N= 9 → 2	(2/9x100%=) 22,2%

	Totaal	Man	Vrouw	Anders
Totaal aantal	1.136	427	700	9
Ja	38	22	15	1
Ik denk het, maar weet het niet zeker	40	16	23	1
Nee	1.058	389	662	7
Ja	3,3%	5,2%	2,1%	11,1%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	3,5%	3,7%	3,3%	11,1%
Nee	93,1%	91,1%	94,6%	77,8%

Aangezien 9 respondenten te weinig is om juiste uitspraken te doen, zal de categorie 'anders' niet worden meegenomen.

√ Uit deze gegevens blijkt dus dat de mannen het meest zijn benaderd.

Periode 2			Vraag 2...slacht?			
Categorie	Aantal van N	% benaderd	Totaal	Man	Vrouw	Anders
Man	N=1382 → 183	(183/1382x100%=) 13,2%	182,0	102,0	67,0	13,0
Vrouw	N= 1486 → 163	(163/1486x100%=) 11,0%	6,1%	7,4%	4,5%	14,1%
Anders	N= 92 → 25	(2/9x100%=) 27,2%	189,0	81,0	96,0	12,0
			6,4%	5,9%	6,5%	13,0%
			2.589,0	1.199,0	1.323,0	67,0
			87,5%	86,8%	89,0%	72,8%

Ook hier geldt weer: 92 respondenten is te weinig is om juiste uitspraken over te doen. Daarom zal de categorie 'anders' niet worden meegenomen.

√ Uit deze gegevens blijkt dus ook weer dat de mannen het meest zijn benaderd.

Periode 1+2			Totaalaantal (antwoorden)			
Categorie	Aantal van N	% benaderd	Totaal	Man	Vrouw	Anders
Man	1809 → 221	(221/1809x100%=) 12,2%	220,0	124,0	82,0	14,0
Vrouw	2186 → 201	(201/2186x100%=) 9,2%	5,4%	6,9%	3,8%	13,9%
Anders	101 → 27	(27/101x100%=) 26,7%	229,0	97,0	119,0	13,0
			5,6%	5,4%	5,4%	12,9%
			3.647,0	1.588,0	1.985,0	74,0
			89,0%	87,8%	90,8%	73,3%

√ Uit deze gegevens blijkt dus ook weer dat de mannen het meest zijn benaderd.

Vraag 3 - Welke opleiding volg je op dit moment?

Periode 1:

	Totaal	Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b)	Kader beroepsgerichte leerweg (vmbo-k)	Gemengde leerweg (vmbo-g)	Basistheoretische leerweg (vmbo-t)	Havo	Vwo
Totaal aantal	1.119	49	62	68	113	297	530
Ja	37	1	1	4	4	14	13
Ik denk het, maar weet het niet zeker	39	1	2	2	10	13	11
Nee	1.043	47	59	62	99	270	506
Ja	3,3%	2,0%	1,6%	5,9%	3,5%	4,7%	2,5%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	3,5%	2,0%	3,2%	2,9%	8,8%	4,4%	2,1%
Nee	93,2%	95,9%	95,2%	91,2%	87,6%	90,9%	95,5%

*In periode 1 hebben 17 respondenten deze vraag niet ingevuld, aangezien zij in het eerste jaar in een schakelklas zaten. Op dat moment wisten zij dus nog niet welke opleiding zij gingen doen en daarom hebben we deze vraag eruit gelaten. Vandaar dat het totaal aantal 17 respondenten minder heeft.

Om te kijken welke doelgroep het meest is benaderd, zijn alle vmbo-opleidingen bij elkaar gevoegd.

Categorie	Aantal van N	% benaderd
Vmbo	292 → 25	(25/292x100%=) 8,6%
Havo	297 → 27	(27/297x100%=) 9,1%
Vwo	530 → 24	(24/530x100%=) 4,5%

√ Uit deze gegevens blijkt dus dat de jongeren van de havo het meest zijn benaderd, maar de jongeren op het vmbo daar ook dichtbij in de buurt komen. De jongeren van het vwo zijn het minst benaderd.

Periode 2:

	Totaal	Basisberoe...g (vmbo-b)	Kader bero...g (vmbo-k)	Gemengde L...g (vmbo-g)	Basistheor...g (vmbo-t)	Havo	Vwo
Totaalaantal (alles)	2.960,0	229,0	368,0	215,0	411,0	676,0	1.061,0
Ja	182,0	16,0	32,0	19,0	30,0	48,0	37,0
	6,1%	7,0%	8,7%	8,8%	7,3%	7,1%	3,5%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	189,0	25,0	24,0	21,0	29,0	41,0	49,0
	6,4%	10,9%	6,5%	9,8%	7,1%	6,1%	4,6%
Nee	2.589,0	188,0	312,0	175,0	352,0	587,0	975,0
	87,5%	82,1%	84,8%	81,4%	85,6%	86,8%	91,9%

Categorie	Aantal	%
Vmbo	1223 → 196	(196/1223x100%=) 16,0%
Havo	676 → 89	(27/297x100%=) 13,2%
Vwo	1061 → 86	(86/1061x100%=) 8,1%

Uit de gegevens van periode 2 blijkt dat de jongeren van het vmbo het meest zijn benaderd. Net als bij periode 1 zijn de jongeren van het vwo het minst benaderd. Wat opvalt is dat bij periode 1 de jongeren van de havo en het vmbo heel dichtbij elkaar liggen, maar dat de jongeren van de havo toch net iets meer werden benaderd. In periode 2 is ook zichtbaar dat havo en vmbo dichtbij elkaar liggen, maar hier zien we dat het zich heeft omgedraaid.

√ De jongeren van het vmbo zijn in periode 2 meer benaderd dan de jongeren van de havo.

Periode 1 en 2:

	Totaal	Basisberoe...g (vmbo-b)	Kader bero...g (vmbo-k)	Gemengde L...g (vmbo-g)	Basistheor...g (vmbo-t)	Havo	Vwo
Totaalaantal (antwoorden)	4.079,0	278,0	430,0	283,0	524,0	973,0	1.591,0
Ja	219,0	17,0	33,0	23,0	34,0	62,0	50,0
	5,4%	6,1%	7,7%	8,1%	6,5%	6,4%	3,1%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	228,0	26,0	26,0	23,0	39,0	54,0	60,0
	5,6%	9,4%	6,0%	8,1%	7,4%	5,5%	3,8%
Nee	3.632,0	235,0	371,0	237,0	451,0	857,0	1.481,0
	89,0%	84,5%	86,3%	83,7%	86,1%	88,1%	93,1%

Categorie	Aantal van N	%
Vmbo	1515 → 221	(221/1515x100%=) 14,6%
Havo	973 → 116	(116/973x100%=) 11,9%
Vwo	1591 → 110	(110/1591x100%=) 6,9%

√ De leerlingen van Vmbo en Havo worden meer benaderd dan die van het VWO

Vraag 4 - In welk leerjaar zit je?

Periode 1:

Jaar	Aantal van N	%
1	124 → 6	$(6/124 \times 100\%) = 4,8\%$
2	164 → 6	$(6/164 \times 100\%) = 3,6\%$
3	330 → 24	$(24/330 \times 100\%) = 7,2\%$
4	362 → 37	$(37/362 \times 100\%) = 10,2\%$
5	127 → 4	$(4/127 \times 100\%) = 3,1\%$
6	29 → 1	$(1/29 \times 100\%) = 3,4\%$

	Totaal	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Leerjaar 6
Totaal aantal	1.136	124	164	330	362	127	29
Ja	38	4	2	12	19	0	1
Ik denk het, maar weet het niet zeker	40	2	4	12	18	4	0
Nee	1.058	118	158	306	325	123	28
Ja	3,3%	3,2%	1,2%	3,6%	5,2%	0,0%	3,4%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	3,5%	1,6%	2,4%	3,6%	5,0%	3,1%	0,0%
Nee	93,2%	95,2%	96,3%	92,7%	89,8%	96,9%	96,6%

√ Uit deze gegevens blijkt dus dat de leerlingen uit het vierde leerjaar het meest zijn benaderd.

Periode 2:

Categorie	Aantal van N	%
Leerjaar 1	128 → 15	$(15/128 \times 100\%) = 11,7\%$
Leerjaar 2	579 → 76	$(76/579 \times 100\%) = 13,1\%$
Leerjaar 3	1583 → 180	$(180/1583 \times 100\%) = 11,4\%$
Leerjaar 4	528 → 71	$(71/528 \times 100\%) = 13,4\%$
Leerjaar 5	90 → 20	$(20/90 \times 100\%) = 22,2\%$
Leerjaar 6	52 → 9	$(9/52 \times 100\%) = 17,3\%$

	Totaal	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Leerjaar 6
Totaalaantal (alleen)	2.960,0	128,0	579,0	1.583,0	528,0	90,0	52,0
Ja	182,0	9,0	37,0	86,0	49,0	9,0	5,0
Ik denk het, maar weet het niet zeker	6,1%	3,9%	6,4%	5,4%	7,6%	10,0%	9,6%
Nee	2.589,0	113,0	503,0	1.403,0	457,0	70,0	43,0
	87,5%	88,3%	86,9%	88,6%	86,6%	77,8%	82,7%

- √ Uit de gegevens van periode 2 blijkt dat de jongeren uit het vijfde leerjaar het meest worden benaderd. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met het feit dat van leerjaar 5 en 6 heel weinig data beschikbaar is, aangezien de meeste jongeren in leerjaar 2, 3 en 4 zitten. Uit de vorige vraag blijkt ook dat jongeren van het vmbo het meest zijn benaderd, terwijl leerjaar 4 het hoogste leerjaar is voor vmbo. In de tabel is om die reden waarschijnlijk ook zichtbaar dat na leerjaar 5 en 6, leerjaar 4 daarna het leerjaar is waarin de meeste jongeren zijn benaderd. Het is dus lastig om daar uitspraken over te doen.
- √ Wat in ieder geval wel opvalt is dat de jongeren van de bovenbouw meer worden benaderd dan de jongeren van de onderbouw.

Periode 1 en 2:

Jaar	Aantal	%
1	252 → 21	8,3%
2	743 → 82	11,0%
3	1913 → 204	10,7%
4	890 → 108	12,1%
5	217 → 24	11,1%
6	81 → 10	12,3%

	Totaal	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Leerjaar 6
Totaalaantal (antwoorden)	4.096,0	252,0	743,0	1.913,0	890,0	217,0	81,0
Ja	220,0	9,0	39,0	98,0	59,0	9,0	6,0
Ik denk het, maar weet het niet zeker	5,4%	3,6%	5,2%	5,1%	6,6%	4,1%	7,4%
Nee	2.29,0	12,0	43,0	106,0	49,0	15,0	4,0
	5,6%	4,8%	5,8%	5,5%	5,5%	6,9%	4,9%
Nee	3.647,0	231,0	661,0	1.709,0	782,0	193,0	71,0
	89,0%	91,7%	89,0%	89,3%	87,9%	88,9%	87,7%

√ We zien hier een gelijkmatiger beeld na het eerste leerjaar

Vraag 5 - Hoeveel inwoners heeft de plaats waar jij woont?

Categorie	Aantal van N	%
Dorp	N= 396 → 26	$(26/396 \times 100\%) = 6,6\%$
Dorp/kleine stad	N= 468 → 33	$(33/468 \times 100\%) = 7,0\%$
Middelgrote stad	N= 154 → 13	$(13/154 \times 100\%) = 8,4\%$
Grote stad	118 → 6	$(6/118 \times 100\%) = 5,1\%$

√ Uit deze gegevens blijkt dus dat de leerlingen uit een middelgrote stad het meest zijn benaderd.

Periode 1

	Totaal	Dorp (Minder dan 10.000 inwoners)	Groot dorp/kleine st... en 45.000 inwoners)
Totaal aantal	1.136	396	468
Ja	38	13	16
Ik denk het, maar weet het niet zeker	40	13	17
Nee	1.058	370	435
Ja	3,3%	3,3%	3,4%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	3,5%	3,3%	3,6%
Nee	93,1%	93,4%	92,9%

Middelgrote stad... 100.000 inwoners)	Grote stad (Meer dan 100.000 inwoners)
154	118
5	4
8	2
141	112
3,2%	3,4%
5,2%	1,7%
91,6%	94,9%

Periode 2

	Totaal	Dorp (Mind...inwoners)	Groot dorp...inwoners)	Middelgrot...inwoners)	Grote stad...inwoners)
Totaalaantal (alles)	2.960,0	1.020,0	1.037,0	467,0	436,0
Ja	182,0	45,0	57,0	34,0	46,0
	6,1%	4,4%	5,5%	7,3%	10,6%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	189,0	65,0	66,0	31,0	27,0
	6,4%	6,4%	6,4%	6,6%	6,2%
Nee	2.589,0	910,0	914,0	402,0	363,0
	87,5%	89,2%	88,1%	86,1%	83,3%

Categorie	Aantal van N	%
Dorp	1020 → 110	(110/1020x100%=) 10,8%
Dorp/kleine stad	1037 → 123	(123/1037x100%=) 11,9%
Middelgrote stad	467 → 65	(65/467x100%=) 13,9%
Grote stad	436 → 73	(73/436x100%=) 16,7%

√ De percentages liggen dichtbij elkaar, maar uit deze gegevens blijkt dat de leerlingen uit een grote stad het meest zijn benaderd.

Periode 1+ 2

	Totaal	Dorp (Mind...inwoners)	Groot dorp...inwoners)	Middelgrot...inwoners)	Grote stad...inwoners)
Totaalaantal (antwoorden)	4.096,0	1.416,0	1.505,0	621,0	554,0
Ja	220,0	58,0	73,0	39,0	50,0
	5,4%	4,1%	4,9%	6,3%	9,0%
Ik denk het, maar weet het niet zeker	229,0	78,0	83,0	39,0	29,0
	5,6%	5,5%	5,5%	6,3%	5,2%
Nee	3.647,0	1.280,0	1.349,0	543,0	475,0
	89,0%	90,4%	89,6%	87,4%	85,7%

Categorie	Aantal van N	%
Dorp	1416 → 136	(136/1416x100%=) 9,6%
Dorp/kleine stad	1505 → 156	(156/1505x100%=) 10,4%
Middelgrote stad	621 → 78	(78/621x100%=) 12,6%
Grote stad	554 → 79	(79/554x100%=) 14,3%

√ Naarmate de leerling uit een plaats komt met meer inwoners wordt ook het percentage van de leerlingen die zijn benaderd door ronselaars hoger.

4.2.2 Conclusie

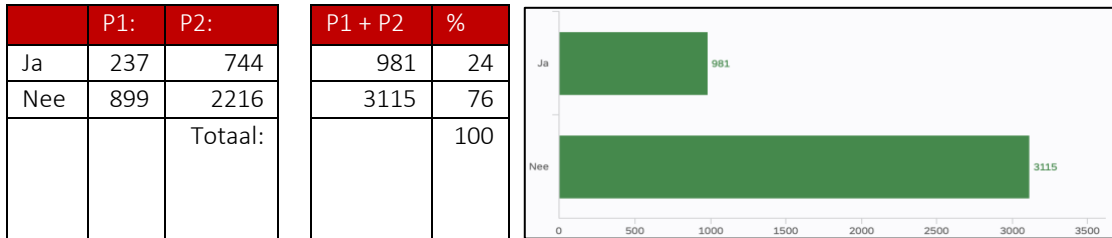
De doelgroepen die het meest zijn benaderd, zijn de volgende:

Categorie	P1	P2	P1 + P2
Leeftijd	De 16-plussers	De 16-plussers	De 16-plussers
Geslacht	De mannen	De mannen	De mannen
Opleidingsniveau	Havo	Vmbo	Vmbo
Leerjaar	Bovenbouw, m.n. leerjaar 4	Bovenbouw, m.n. leerjaar 5	Bovenbouw, m.n. leerjaar 6
Woonplaats	Middelgrote stad	Grote stad	Grote stad

4.3 Resultaten van de vragenlijst

Vraag 6 - Ken je persoonlijk iemand uit de criminele wereld?

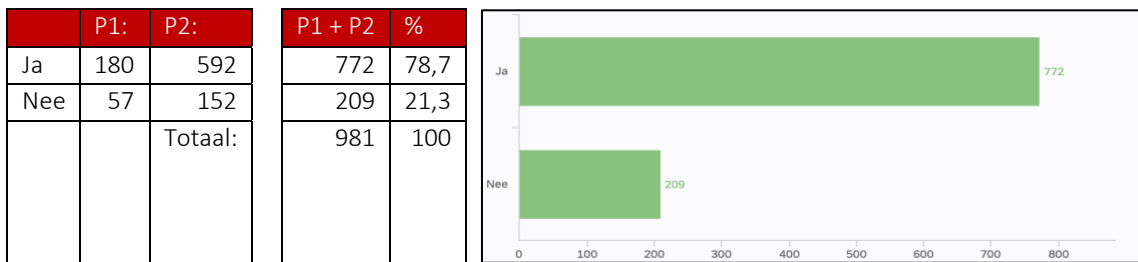
√ Van de 4096 respondenten gaven 981 respondenten aan persoonlijk iemand te kennen uit het criminele circuit. Dat is 24% van alle respondenten, dus ongeveer 1/4^e deel.

Vraag 7 - Heb je deze persoon het afgelopen jaar nog gezien?

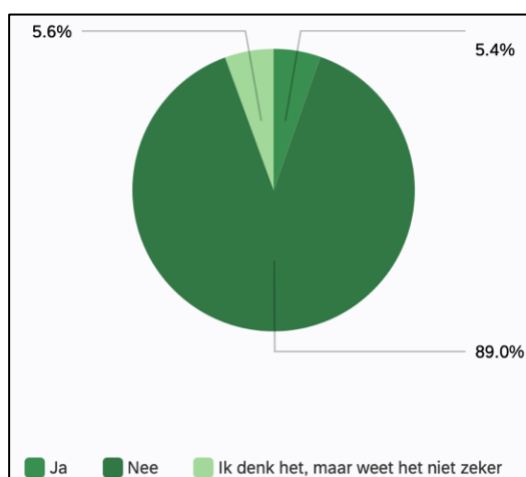
Deze vraag is een vervolg op vraag 6 en is alleen zichtbaar voor de respondenten die het antwoord 'ja' hebben ingevuld.

√ Van de 981 respondenten die aangaven persoonlijk iemand uit het criminele circuit te kennen, gaven 772 respondenten aan diegene het afgelopen jaar nog te hebben gezien.

Vraag 8 - Ben je weleens benaderd door iemand om een klusje te doen dat volgens jou (mogelijk) strafbaar was?

Om erachter te komen in welke mate jongeren van middelbare scholen worden geronseld/benaderd voor het verrichten van strafbare activiteiten, werd de vraag gesteld of zij wel eens zijn of denken te zijn benaderd door iemand. In de tabel hieronder zijn de percentages berekend en in het cirkeldiagram hiernaast zijn deze percentages nogmaals weergegeven.

√ Uit het onderzoek blijkt dat 11% van de ondervraagde jongeren wel eens is benaderd voor het verrichten van strafbare activiteiten.

Bij vraag 10 zal er verder worden gekeken welk deel ook daadwerkelijk is geronseld en op het aanbod is ingegaan.

Figuur 25 % Benaderde leerlingen

Benaderd	P1:	P2:	P1 + P2	%
Ja	38	182	220	5,4
Ik denk het, maar weet het niet zeker	40	189	229	5,6
Nee	1058	2589	3647	89,0
		Totaal:	4096	100

√ In totaal geeft 11% van de leerlingen aan benaderd te zijn door een ronselaar. Hiervan weet de helft het niet helemaal zeker.

→ Bij vraag 18 wordt een toelichting gegeven, waarom deze leerlingen het niet helemaal zeker wisten.

Vraag 9 - Waarvoor ben je benaderd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Strafbaar feit	P1	P2	P1 + P2	%
Als geldezel spelen	13	52	65	11,5
Drugs dealen	18	68	86	15,2
Iemand bedreigen	2	17	19	3,4
Telefoon/simkaart afgeven Credit boys	0	10	10	1,8
Handelen in illegale producten	9	35	44	7,8
Iemand hacken (cybercrime)	1	7	8	1,4
Seksuele foto's/video's/berichten van zichzelf sturen (sexting)	17	67	84	14,9
Henneptoppen knippen	2	16	18	3,2
Oplichting op marktplaats	1	12	13	2,3
Lid worden van een outlaw motorbende	1	3	4	0,7
Tegen eigen wil in seks hebben met iemand	1	15	16	2,8
Anderen ronselen	2	27	29	5,1
Synthetische drugs maken	0	3	3	0,5
Meewerken aan mensenhandel	0	1	1	0,2
Anders, namelijk...	26	138	164	29,1
		Totaal:	564	100

De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven. In deze tabel zie je bij sommige antwoorden een pijl staan. Deze pijl geeft weer onder welke categorie het resultaat is verwerkt in Hoofdstuk 3. In dat hoofdstuk hebben we categorieën gemaakt en antwoorden samengevoegd.

Anders, namelijk...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Durfdn niet te vertellen waar ze voor zijn benaderd	12	13	25	4,4
Dealen/handelen → <i>dealen</i>	0	9	9	1,6
Inbraak → <i>inbraak stelen</i>	2	1	3	0,5
Drugs verstoppn → <i>wapens of drugs bewaren</i>	0	1	1	0,2
Stelen → <i>inbraak stelen</i>	5	7	12	2,1
Een wapen bewaren voor iemand anders → <i>wapens of drugs bewaren voor iemand</i>	0	2	2	0,4
Op een plek komen waar ze niet mochten zijn	1	1	2	0,4
Ik heb mijn maat geholpen met iets → <i>overig</i>	0	4	4	0,7

Anders, namelijk...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Iets kopen (bijv. drugs/drank)	1	8	9	1,6
Ik moest iets doen maar ben weggelopen → <i>overig</i>	0	1	1	0,2
Brommer opvoeren	1	0	1	0,2
Ik weet het niet zeker → <i>niet zeker weten</i>	0	13	13	2,3
Bezit van wiet → <i>drugs bezit</i> .	3	2	5	0,9
Ik werd gehackt → <i>cybercrime</i>	0	2	2	0,4
Vrijwillig iets doen → <i>overig</i>	1	0	1	0,1
Kan ik me niet meer herinneren → <i>weet niet</i>	0	6	6	1,1
Klikte verkeerd	0	6	6	1,1
Niks	0	25	25	4,4
Op de uitkijk staan	0	3	3	0,5
Overig	0	15	15	2,7
Pakketje bezorgen	0	6	6	1,1
Ronselen → <i>anderen ronselen</i>	0	3	3	0,5
Sexting → <i>sexting</i>	0	3	3	0,5
Snel geld verdienen → <i>weet niet</i>	0	2	2	0,4
Vandalisme	0	1	1	0,2
Pinpas inleveren	0	4	4	0,7

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 564

√ Er zijn drie groepen strafbare feiten die eruit springen: witwassen (geldezel), seksgerelateerd (sexting/ gedwongen seks) en drugsgerelateerd (dealen, productie).

Vraag 10 - Heb je het klusje vervolgens ook uitgevoerd?

Vraag 10 is een vervolgvraag op vraag 8 en kijkt in hoeverre de benaderde jongeren op het verzoek zijn ingegaan, en dus zijn geronseld. Alleen de jongeren die bij vraag 8 het antwoord 'ja' of 'ik denk het, maar weet niet zeker' hebben ingevuld, konden deze vraag zien.

Figuur 26 % leerlingen die een strafbare klus uitvoerden

√ Van de benaderde jongeren is 9,9% ook daadwerkelijk geronseld. 15,3% wil liever geen antwoord geven op deze vraag en 74,8% geeft aan dat ze het klusje niet hebben uitgevoerd.

Uitgevoerd?	P1:	P2:	P1 + P2	%
Ja	11	31	42	9,9
Nee	59	258	317	74,8
Geef liever geen antwoord	8	57	65	15,3
		Totaal:	424	100

Vraag 11 – Kende je de persoon door wie je werd benaderd?

Bekende?	P1:	P2:	P1 + P2	%
Ja	51	178	229	54,5
Nee	27	164	191	45,5
		Totaal:	420	100

√ De helft van de leerlingen, die benaderd is door een ronselaar, kent de ronselaar.

Vraag 12 – Hoe kende je deze persoon?

Kennen via...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Via school	19	69	88	26,3
Via familie	3	16	19	5,7
Via vrienden	17	69	86	25,7
Via (sport)club	4	7	11	3,3
Van het uitgaan	4	9	13	3,9
Het is een vriend van me	23	41	64	19,1
Via sociale media	9	21	30	9,0
Anders, namelijk...	3	21	24	7,2
		Totaal:	335	100

√ Deze ronselaar komt nl uit het school- en vriendennetwerk van de leerling. Via social media wordt in iets minder dan 10% genoemd.

Anders, namelijk...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Leerlingen die het niet durven/willen vertellen	2	6	8	2,4
Hij/zij komt uit de buurt	1	4	5	1,5
Een paar onbekenden en een paar vrienden	0	1	1	0,3
Familie	0	2	2	0,6
Ik was zelf diegene	0	1	1	0,3
Op vakantie ontmoet	0	1	1	0,3
Overig	0	5	5	1,5
Via via	0	1	1	0,3

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 335

Vraag 13 – Welke vorm van social media?

	P1:	P2:	P1 + P2	%	Anders, nl.	P1:	P2:	P1 + P2	%
Telegram	3	5	8	4,5	Twitch	2	0	2	1,1
Facebook	1	1	2	1,1	Discord	1	2	3	1,7
Instagram	13	45	58	32,8	SMS e.d.	0	1	1	0,6
Snapchat	20	56	76	42,9	Mail	0	1	1	0,6
WhatsApp	3	16	19	10,7	Marktplaats	0	2	2	1,1
Anders, nl.	3	11	14	7,9	Pinterest	0	1	1	0,6
		Totaal:	177	100	Weet ik niet	0	1	1	0,6

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 177

√ Als leerlingen benaderd worden door de ronselaar via social media, dan zal dat in de meeste gevallen via Snapchat gaan (42,9%), gevolgd door Instagram (32,8%). WhatsApp en Telegram worden in mindere mate gebruikt.

Vraag 14 – Heb je deze persoon vervolgens ook face-to-face ontmoet?

- √ Meer dan twintig procent van de leerlingen die benaderd zijn via social media, hebben de ronselaar face-to-face ontmoet.

Face-to-face ontmoet?	P1:	P2:	P1 + P2	%
Ja	5	17	22	22,9
Nee	13	61	74	77,1
		Totaal:	96	100

Vraag 15 – Hoe zocht deze persoon contact met jou?

Hoe werd je benaderd?	P1:	P2:	P1 + P2	%
Hij sprak me aan	39	147	186	40,7
Via de telefoon	7	52	59	12,9
Via een vriend	8	30	38	8,3
Via sociale media	27	85	112	24,5
Anders, namelijk...	7	55	62	13,6
		Totaal:	457	100

Voor de opties 'sociale media' en 'via de telefoon' is het goed om het verschil daarin nog even duidelijk te maken, aangezien beide veel op elkaar lijken. Met de optie 'via de telefoon' wordt de offlinewereld bedoeld, dus het bellen of sms'en, en met sociale media wordt de onlinewereld bedoeld. Leerlingen die de optie 'via de telefoon' hebben gekozen, zijn via de telefoon bijvoorbeeld gebeld door de desbetreffende persoon, met de vraag om een strafbaar klusje uit te voeren. Dat is dus anders dan wanneer een leerling via sociale media is benaderd, aangezien ze via die weg, online een bericht hebben gekregen met daarin de vraag om een strafbaar klusje te verrichten. Het zit hem dus in het online gebeuren en offline gebeuren.

- √ Leerlingen worden in de meeste gevallen (40,7%) gewoon aangesproken door de ronselaar. Vervolgens wordt er volgens de social mediakanalen contact gezocht door de ronselaar.

Anders, namelijk...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Leerlingen die het niet durfden te vertellen	4	3	7	1,5
We waren vrienden, maar zien elkaar nu niet meer	1	0	1	0,2
Ik ken hem al lang, het is een vriend	0	1	1	0,2
Het was mijn eigen keuze	1	0	1	0,2
Hij daagde me uit toen we in de stad waren	1	0	1	0,2
Buiten	0	3	3	0,7
Hij sprak me aan	0	1	1	0,2
Ik woonde bij hem	0	1	1	0,2
In de klas/op school	0	3	3	0,7
Niet	0	17	17	3,7
Overig	0	7	7	1,5
Stalken	0	1	1	0,2
Weet ik niet	0	6	6	1,3
		Totaal:	50	100

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 457

Vraag 16 – Waar sprak hij/zij je aan?

Waar aangesproken?	P1:	P2:	P1 + P2	%
Bij mij thuis	4	21	25	12,6
Op een feestje	5	6	11	5,5
Op school	11	34	45	22,6
Op de (sport)club	2	4	6	3,0
Bij het uitgaan	9	26	35	17,6
Anders, namelijk...	14	63	77	38,7
		Totaal:	199	100

Anders, namelijk...	P1:	P2:	P1 + P2	%
Buiten op straat/hangplekken → op straat	8	28	36	18,1
Bij de supermarkt/winkel	1	1	2	1,0
Op het station	1	5	6	3,0
Ik fietste naar huis, toen kwam hij naast me fietsen → op straat	1	0	1	0,5
In de stad → op straat	1	7	8	4,0
Online	2	0	2	1,0
Bij de bibliotheek	0	1	1	0,5
Op het dorp → op straat	0	1	1	0,5
Ik appte hem → mijn initiatief	0	1	1	0,5
Overig	0	4	4	2,0
In het park → op straat	0	1	1	0,5
Tijdens het chillen → chillen	0	2	2	1,0
Zeg ik liever niet	0	5	5	2,5

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 199

- √ De ronselaars spreken de leerlingen aan op straat (23,1%), op school (22,6%), tijdens het uitgaan (17,6%) of op een feestje (5,5%).

Vraag 17 – Hoe oud was degene die jou benaderde?

Leeftijd ronselaar	P1:	P2:	P1 + P2	%
Tussen de 12 en 18 jaar	54	205	259	67,4
Tussen de 19 en 25 jaar	16	60	76	19,8
Tussen de 26 en 35 jaar	1	21	22	5,7
Ouder dan 35 jaar	6	21	27	7,0
		Totaal	384	100

- √ De meeste leerlingen zijn benaderd door een ronselaar in de leeftijd tussen 12-18 jaar (67,4%). En een vijfde deel geeft aan dat de ronselaar tussen de 19-25 jaar is.

Vraag 18 – Waarom weet je het niet zeker?

Deze vraag is een vervolgvraag op 8 aan leerlingen die aangaven niet zeker te weten of zij benaderd waren door een ronselaar. We wilden graag weten waarom zij dit niet zeker wisten.

- √ Ongeveer de helft van de leerlingen wil hierop geen toelichting geven, omdat ze het niet meer weten, dat het niet bijzonder was ('gewoon') of durven het niet te zeggen.

- √ Een groot deel wist niet zeker of het om activiteiten ging die strafbaar zouden zijn en hadden het vermoeden dat dit wel het geval zou zijn.

Toelichting twijfel of je benaderd bent of niet (vervolg op vraag 8)	P1:	P2:	P1 + P2	%
Ga ik niet zeggen	1	1	2	0,9
Gewoon → weet niet	1	17	18	8,0
Het ging om naaktfoto's, weet niet of dat ook strafbaar is → weet niet of het strafbaar is	1	2	3	1,3
Het was niet direct naar mij	1	1	2	0,9
Iemand wilde me een zakje geven, maar ik wist niet wat het was	0	1	1	0,4
Ik denk dat ik iets heb uitgeleend waar iemand iets mee heeft gedaan	0	1	1	0,4
Ik vroeg waarom diegene het zelf niet deed en daarna stopte het contact	0	3	3	1,3
Ik weet niet of het strafbaar is, maar denk het wel	13	40	53	23,5
Ik weet niet of het voor de grap was	0	4	4	1,8
Is veel gebeurd	0	1	1	0,4
Kan ik me niet meer herinneren	7	20	27	11,9
Omdat er mij wel meer dingen worden gevraagd	0	1	1	0,4
Omdat er niet veel geld aan werd geboden	0	2	2	0,9
Omdat het 'vrienden' waren	1	2	3	1,3
Omdat het in een verlaten gebouw was	0	1	1	0,4
Omdat ik het niet heb gedaan	0	7	7	3,1
Omdat ze het heel sneaky doen/ik het niet door had → onbewust	0	13	13	5,8
Overig	3	18	21	9,3
Vorgevoel	0	1	1	0,4
Was via insta, maar weet niet of dat ook onder benaderen valt	0	1	1	0,4
Weet ik niet	8	45	53	23,5
Ze vroegen of ik wiet wilde afgeven aan een vriend, maar niet of ik het kon verkopen → strafbaar?	0	2	2	0,9
Het was een klusje om samen te doen, maar niet echt crimineel → strafbaar?	1	0	1	0,4
Iets met drank en drugs	1	0	1	0,4
Ik snap de vraag niet → onduidelijke vraag	1	0	1	0,4
Omdat het heel vreemd was, dus ik heb nee gezegd en ben toen weggegaan	1	0	1	0,4
Omdat het meer een vraag was waar hij het kon vinden	1	0	1	0,4
Omdat je je er niet bewust van bent → onbewust	1	0	1	0,4
		Totaal:	226	100

Vraag 19 – Maak je je zorgen om jezelf of een ander die in de criminele wereld zit?

Zorgen maken?	P2:	%
Ja, om mezelf	107	3,7
Ja, om een ander	228	7,8
Nee	2572	88,6
Totaal:	2907	100

- √ 11% van de leerlingen die deze vraag hebben beantwoord maakt zich zorgen om zichzelf of een ander

Vraag 20 – Waarover maak je je zorgen?

Zorgen maken over	P1:	P2:	P1 + P2	%
Dat diegene er niet meer uitkomt	8	24	32	7,0
Dat diegene in de cel terecht komt/wordt opgepakt	4	8	12	2,6
Dat het niet goed afloopt	4	34	38	8,4
Dat het nog een keer gebeurt	4	3	7	1,5
Dat het uit de hand loopt	8	18	26	5,7
Dat hij/zij doodgaat	5	13	18	4,0
Dat hij/zij omgaat met verkeerde mensen → erin stapt	3	1	4	0,9
Dat iemand in die wereld terecht komt/dat iemand erin trapt	10	22	32	7,0
De toekomstige volwassenen	0	1	1	0,2
Drank/drugs	10	9	19	4,2
Geen idee	1	19	20	4,4
Geen idee hoe hij aan al het illegale vuurwerk komt	0	1	1	0,2
Gewoon	2	5	7	1,5
Het leven	1	1	2	0,4
Klikten fout	3	3	6	1,3
Mijn familie	5	4	9	2,0
Niks	7	66	73	16,0
Nog niet echt in de criminaliteit, maar rookt af en toe (wiet, etc.) → drank/drugs	1	2	3	0,7
Om mezelf	2	21	23	5,1
Om zijn/haar vrienden	13	8	21	4,6
Over zijn/haar veiligheid en gezondheid	7	22	29	6,4
Overig	19	32	51	11,2
Stres en druk	0	1	1	0,2
Voor heel veel dingen	0	4	4	0,9
Zeg ik liever niet	1	4	5	1,1
Dat iemand in de criminele wereld wordt gelokt → erin stapt	2	0	2	0,4
Dat iemand in de problemen komt → gevolgen	3	0	3	0,7
Dat iemand schulden krijgt door drugs dealen	1	0	1	0,2
Dat ze fouten gaan maken → niet goed afloopt	1	0	1	0,2
Over de toekomst van iemand	3	0	3	0,7
Veel mensen in de criminaliteit → het komt veel voor	1	0	1	0,2
Totaal	129	326	455	100

Figuur 27 Waarover leerlingen zich zorgen maken

√ Uit de resultaten blijkt dat ongeveer een derde van de leerlingen zich zorgen maakt om de impact die criminaliteit op betrokkene kan hebben (36%). 5% maakt zich zorgen om zichzelf of om middelengebruik en 8% over dat iemand in de criminaliteit zal stappen.

Vraag 21 – Wat hebben jongeren volgens jou nodig om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klusjes te doen?

	P1:	P2:	P1/P2	%
EIGEN KUNNEN				49,4
Zelfvertrouwen/zelfverzekerd zijn/stevig in je schoenen staan	206	438	644	15,7
Een stem om nee te zeggen → nee durven zeggen	0	103	103	2,5
Moed/lef	155	334	489	12,0
Voor zichzelf durven opkomen	47	43	90	2,2
Contact vermijden/weggaan	0	28	28	0,7
Gezond verstand	82	145	227	5,5
Gewoon nee (durven) zeggen/tegenvraag stellen	79	328	407	9,9
Minder groepsdruk	16	21	37	0,9
EDUCATIE				24,3
Voorlichting/kennis/weten wat de gevolgen zijn	160	236	396	9,7
Leerlingen hebben geen idee	149	450	599	14,6
OMGEVING				14,4
Veiligheid/veilige omgeving	42	39	81	2,0
Goede opvoeding/thuissituatie	33	24	57	1,4
Goede vrienden/geen verkeerde vrienden	22	37	59	1,4
Hulp en steun van anderen/vertrouwenspersoon/politie	108	268	376	9,2
Bescherming	0	18	18	0,4
EXTERNE FACTOREN				5,7
Hogere straffen	14	17	31	0,8
Anders/betere opties: een beter alternatief (meer loon, leuke betaalde bijbaantjes, een doel, etc.)	57	126	183	4,5
Meer handhaving/toezicht	8	2	10	0,2
Anoniem kunnen melden	4	3	7	0,2
OVERIG				6,1
Je hebt niet altijd de keuze om nee te zeggen → groepsdruk	0	8	8	0,2
Overige	32	106	138	3,4
Kan niks tegen worden gedaan	21	83	104	2,5
Totaal:	1235	2857	4092	100

- √ Leerlingen geven aan dat jongeren het vooral zelf moeten doen. Nee zeggen tegen de vraag om strafbare klussen te doen vraagt om zelfvertrouwen, stevig in je schoenen staan, de moed hebben om mee te durven zeggen. Ook het gebruik van gezond verstand en weerstand bieden tegen groepsdruk wordt door de leerlingen genoemd. Samen maakt dit bijna de helft van de antwoorden uit (49,4%).
- √ Een kwart van de leerlingen geeft aan dat voorlichting belangrijk is. Een deel van hen geeft ook aan dat leerlingen geen idee hebben wat zich in die criminele wereld afspeelt.
- √ Bijna 15% van de leerlingen benoemt factoren zoals een veilige omgeving, goede opvoeding en thuisbasis en het hebben van 'goede' vrienden.

We zijn vrienden, ze is heel veel verbeterd en ze doet het gelukkig ook niet meer

Hij daagde me uit want we waren in de stad

Ik fietste naar huis, hij kwam naast mij fietsen

Ken hem al lang

STATION

Uit de wijk

De ronselaar

Ik sprak met hem af het is gewoon een vriend

Via via

In t dorp toen ik met vrienden was

VAKANTIE

Buiten bij een hang plek

5 Resultaten onderzoek studenten MBO/ HBO

5.1 Kenmerken van de studenten

Vraag 1 - Wat is jouw leeftijd?

Jaar	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
16	2	1,8	46	18,9	48	13,5
17	7	6,3	79	32,5	86	24,2
18	20	17,9	47	19,3	67	18,9
19	16	14,3	25	10,3	41	11,5
20	14	12,5	15	6,2	29	8,2
21	20	17,9	6	2,5	26	7,3
22	13	11,6	6	2,5	19	5,3
23	6	5,4	1	0,4	7	1,97
24	6	5,4	2	0,8	8	2,5
25	1	0,9	2	0,8	3	0,8
26	1	0,9	4	1,6	5	1,4
27	0	0	0	0	0	0
28	0	0	0	0	0	0
29	0	0	1	0,4	1	0,3
30+	6	5,4	2	0,8	8	2,5
Totaal:	112	100	243	100	355	100

Conclusie

De meeste respondenten zijn 16 (13,5%), 17 (24,2%) of 18 (18,9%) jaar. Samen is dit goed voor 56,6%.

Vraag 2 - Wat is jouw geslacht?

Gender	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Man	62	55,4	142	60,2	204	58,6
Vrouw	50	44,6	92	39,0	142	40,8
Anders	0	0	2	0,8	2	0,6
Totaal	112	100	236	100	348	100

Conclusie:

58,6% van de respondenten is man. 40,8% is vrouw. Op zowel HBO als MBO zijn de mannen oververtegenwoordigd.

Vraag 3 - Welke opleiding volg je op dit moment?

Opleiding	MBO	%	Opleiding	HBO	%
Allround meubelmaker	8	3,4	Afgestudeerd	1	0,9
Assistent horeca	2	0,8	Bedrijfskunde	1	0,9
Commercieel medewerker	1	0,4	Bouwkunde	1	0,9
Constructiewerker	2	0,8	Forensisch onderzoek	1	0,9
De oversteek	5	2,1	HBO	1	0,9
Dienstverlening	2	0,8	HBO-ICT	2	1,8

Opleiding	MBO	%	Opleiding	HBO	%
Docent	1	0,4	HBP-Rechten	5	4,5
Gastheer	4	1,7	Integrale Veiligheidskunde	55	49,1
Geen	11	4,7	Lerarenopleiding	1	0,9
Groen en cultuurtechniek	2	0,8	MBO	26	23,2
Groen, grond en infra	9	3,8	Mechatronica	1	0,9
Hotelmanager	1	0,4	Pedagogiek	1	0,9
Hout en meubel	1	0,4	Social work	1	0,9
Hovenier	7	3,0	Toegepaste Psychologie	1	0,9
Human Resource Management	1	0,4	Bestuurskunde	1	0,9
Junior accountmanager	8	3,4	HBO Politiekundige	1	0,9
Kok	19	8,1	Securitymanagement	12	10,7
Loopbaanklas	5	2,1			
MBO	8	3,4			
Maatschappelijk dienstverlening	1	0,4			
Metselaar	1	0,4			
Meubel & Interieurbouw	10	4,2			
Monteur service & onderhoud	1	0,4			
Multicultureel	1	0,4			
Overig	3	1,3			
Paardenhouderij	13	5,5			
Paraveterinair	14	5,9			
Pedagogisch medewerker	1	0,4			
Procesoperator	1	0,4			
Retail manager	3	1,3			
Schoonheidsspecialiste	14	5,9			
Sociaal cultureel dienstverlener	4	1,7			
Techniek	1	0,4			
Timmerman	4	1,7			
Traject/MCE	1	0,4			
Verkoop	10	4,2			
Voeding & Technologie	13	5,5			
Zorg, welzijn & Dienstverlening	15	5,0			
Entree	2	0,8			
Manager/ondernemer horeca	11	4,7			
Veehouderij	15	6,3			
Totaal	236	100	Totaal	112	100

Conclusie:

Binnen het HBO is de opleiding Integrale veiligheidkunde met 49% het meest vertegenwoordigd. Binnen het MBO is het wat gelijkmatiger verdeeld.

Vraag 4 - In welk leerjaar zit je?

Leerjaar	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Leerjaar 1	31	27,7	111	47,0	142	40,0
Leerjaar 2	39	34,8	77	32,6	116	32,7
Leerjaar 3	21	18,8	30	12,7	51	14,4
Leerjaar 4	19	17,0	1	0,4	20	5,6
Anders, namelijk...	2	1,8	17	7,2	19	5,4
Totaal	112	100	236	100	355	100

*De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk...	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Docent	1	0,9	1	0,4	2	0,6
Loopbaanklas	0	0	1	0,4	1	0,3
Oriëntatiejaar	0	0	1	0,4	1	0,3
Overig	0	0	1	0,4	1	0,3
Oversteek	0	0	1	0,4	1	0,3
Tussenjaar	0	0	2	0,8	2	0,6
Werkend	0	0	1	0,4	1	0,3
Geen	0	0	3	1,3	3	0,8
Traject	0	0	1	0,4	1	0,3
Afgestudeerd	1	0,9	0	0	1	0,3

*Procenten zijn berekend op basis van het totaal aantal van 112 (HBO) en 236 (MBO).

Conclusie:

Binnen het HBO zitten de meeste respondenten in het tweede jaar (34,8%), en binnen het MBO zitten de meeste respondenten in het eerste jaar (47,0%).

Vraag 5 - Hoeveel inwoners heeft de plaats waar jij woont?

Woonplaats	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Dorp (minder dan 10.000 inwoners)	28	25,0	101	42,8	129	36,3
Groot dorp/kleine stad (tussen 10.000 en 45.000 inwoners)	29	25,9	70	30,0	99	27,9
Middelgrote stad (tussen 45.000 en 100.000 inwoners)	23	20,5	29	12,3	52	14,6
Grote stad (meer dan 100.000 inwoners)	32	28,6	36	15,3	68	19,2
Totaal	112	100	236	100	355	100

Conclusie:

64,2 % van de respondenten komt uit een dorp/kleine stad (tot 45.000 inwoners). Per opleidingsniveau gekeken, komen de meeste respondenten van het HBO uit een grote stad (28,6%) en van het MBO uit een dorp (42,8%).

5.2 Kenmerken van de benaderde student

We hebben geen analyse gemaakt van 'de benaderde student'. Hiervoor waren de aantal te klein om gedegen conclusies te kunnen trekken.

5.3 Resultaten uit de vragenlijst

Vraag 6 - Ken je persoonlijk iemand uit de criminele wereld?

Crimineel kennen?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	31	27,7	80	34,3	111	32,2
Nee	81	72,3	153	65,7	234	67,8
Totaal:	112	100	233	100	345	100

Conclusie:

Eén-derde van de respondenten van het MBO (34,3%) en ongeveer een kwart van de respondenten van het HBO (27,7) kent iemand uit de criminele wereld.

Vraag 7 - Heb je deze persoon het afgelopen jaar nog gezien?

Gezien?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	21	67,7	61	76,3	82	73,9
Nee	10	32,3	19	23,8	29	26,1
Totaal:	31	100	80	100	111	100

Conclusie:

Van de jongeren die iemand uit de criminele wereld kent, heeft 73,9% diegene het afgelopen jaar nog gezien.

Vraag 8 - Ben je weleens benaderd door iemand om een klusje te doen dat volgens jou (mogelijk) strafbaar was?

Benaderd?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	16	14,3	35	15,0	51	14,8
Ik denk het, maar weet het niet zeker	6	5,4	24	10,3	30	8,7
Nee	90	80,4	174	74,7	264	76,5
Totaal	112	100	233	100	345	100

Conclusie:

Het aantal jongeren dat weleens is benaderd om strafbare klussen te doen, ligt op de 15%. Hierin is geen verschil te zien in het opleidingsniveau (HBO-MBO).

Vraag 9 - Waarvoor ben je benaderd? Meerdere antwoorden mogelijk.

Strafbaar feit	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Henneptoppen knippen	0	0	5	6,5	5	5,1
Seksuele berichten/foto's/video's van mijzelf versturen (sexting)	0	0	9	11,7	9	9,2
Geldezel spelen	6	28,6	11	14,3	17	17,3
Drugs dealen	1	4,8	9	11,7	10	10,2
Synthetische drugs maken	0	0	1	1,3	1	1,0
Oplichting op marktplaats	0	0	5	6,5	5	5,1
Handelen in illegale producten	0	0	8	10,4	8	8,2

Telefoon/simkaart afgeven (Money Mules)	2	9,5	0	0	2	2,0
Iemand bedreigen	1	4,8	4	5,2	5	5,1
Iemand hacken	1	4,8	1	1,3	2	2,0
Meewerken aan mensenhandel	0	0	0	0	0	0
Tegen eigen wil in seks hebben	0	0	2	2,6	0	0
Lid worden van een outlaw motorbende	0	0	0	0	0	0
Andere ronselen	1	4,8	4	5,2	5	5,1
Anders, namelijk ...	9	42,9	18	23,4	27	27,6
Totaal:	21	100	77	100	98	100

*De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk...	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Niks--> niks	3	14,3	1	1,3	4	4,1
Overig	1	4,8	2	2,6	3	3,1
Pinnen --> geldezels	1	4,8	1	1,3	2	2,0
Ronselen --> ronselen	2	9,5	1	1,3	3	3,1
Stelen --> stelen	1	4,8	0	0	1	1,0
Dat zeg ik niet --> niet durven vertellen	0	0	1	1,3	1	1,0
Klikte verkeerd	0	0	1	1,3	1	1,0
Kan ik me niet meer herinneren	0	0	1	1,3	1	1,0
Moord/liquidatie	0	0	1	1,3	1	1,0
Heling	0	0	1	1,3	1	1,0
Wapenhandel	0	0	1	1,3	1	1,0
Informatie verstrekken	0	0	1	1,3	1	1,0

*Percentage is berekend op basis van het totaal van 21 (HBO) & 77 (MBO).

Conclusie:

De respondenten werden het meest benaderd voor de klussen geldezel spelen, drugs dealen & sexting. Representatief 17,3%, 10,2% & 9,2%.

Vraag 10 - Heb je het klusje vervolgens ook uitgevoerd?

Uitgevoerd?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	1	5,0	8	14,0	9	11,7
Nee	17	85,0	43	75,4	60	77,9
Wil ik liever geen antwoord op geven	2	10,0	6	10,5	8	10,4
Totaal	20	100	57	100	77	100

Conclusie:

11,7 % van de respondenten die benaderd is voor een strafbare klus, zegt de klus ook te hebben uitgevoerd. Tevens wilt 10,4% geen antwoord geven op de vraag.

Vraag 11 – Kende je de persoon door wie je werd benaderd?

	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	15	75,0	39	68,4	54	70,1
Nee	5	25,0	18	31,6	23	29,9
Totaal	20	100	57	100	77	100

Conclusie:

70% van de respondenten is benaderd door een bekende.

Vraag 12 – Hoe kende je deze persoon?

	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Via school	6	37,5	12	22,2	18	25,7
Via familie	0	0	4	7,4	4	5,7
Via vrienden	4	25,0	16	29,6	20	28,6
Via (sport)club	0	0	0	0	0	0
Van het uitgaan	0	0	1	1,9	1	1,4
Het is een vriend van me	2	12,5	12	22,2	14	20,0
Via social media	1	6,3	4	7,4	5	7,1
Anders, namelijk...	3	18,8	5	9,3	8	11,4
Totaal:	16	100	54	100	70	100

*De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk...	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ga ik niet zeggen	1	6,3	2	3,7	3	4,3
Op vakantie ontmoet	1	6,3	0	0	1	1,4
Overig -> zeg ik niet	1	6,3	0	0	1	1,4
Ex(partner)	0	0	1	1,9	1	1,4
Uit de buurt	0	0	1	1,9	1	1,4

*Percentage is berekend op basis van het totaal aantal van 16 (HBO) en 54 (MBO)

Conclusie:

De respondenten die aangaven de persoon die hen benaderde te kennen, kenden de persoon voornamelijk via school (25,7%) of via vrienden (28,6). 20 procent van de respondenten geven aan benaderd te zijn door een vriend van henzelf.

Vraag 13 – Welke vorm van sociale media?

	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Telegram	1	16,7	4	11,1	5	11,9
Facebook	1	16,7	1	2,8	2	4,8
Instagram	3	50,0	15	41,7	18	42,9
Snapchat	0	0	10	27,8	10	23,8
WhatsApp	0	0	6	16,7	6	14,3
Anders, namelijk...	1	16,7	0	0	1	2,4
Totaal:	6	100	36	100	42	100

*De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk...	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Discord	1	16,7	0	0	1	2,4

*Procenten zijn berekend op basis van het totaal aantal van 6 (HBO) en 36 (MBO).

Conclusie:

Respondenten die via social media benaderd zijn, zijn voornamelijk benaderd via Instagram (42,9%). Tevens is Snapchat met 23,8% populair om benaderd te worden.

Vraag 14 – Heb je deze persoon vervolgens ook face-to-face ontmoet?

Face-to-face?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja	0	0	4	28,6	4	22,2
Nee	4	100	10	71,4	14	77,8
Totaal	4	100	14	100	18	100

Conclusie:

Ruim $\frac{3}{4}$ van de respondenten (77,8%) die via social media benaderd zijn, hebben geen face-to-face ontmoeting gehad met de persoon in kwestie.

Vraag 15 – Hoe zocht deze persoon contact met jou?

Hoe contact gezocht?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Hij sprak mij aan	9	47,4	31	44,3	40	44,9
Via de telefoon	1	5,3	13	18,6	14	15,7
Via een vriend	1	5,3	3	4,3	4	4,5
Via social media	6	31,6	17	24,3	23	25,8
Anders, namelijk...	2	10,5	6	8,6	8	9,0
Totaal:	19	100	70	100	89	100

Voor de opties 'sociale media' en 'via de telefoon' is het goed om het verschil daarin nog even duidelijk te maken, aangezien beide veel op elkaar lijken. Met de optie 'via de telefoon' wordt de offline wereld bedoeld, dus het bellen of sms'en, en met sociale media wordt de online wereld bedoeld. Leerlingen die de optie 'via de telefoon' hebben gekozen, zijn via de telefoon bijvoorbeeld gebeld door de desbetreffende persoon, met de vraag om een strafbaar klusje uit te voeren. Dat is dus anders dan wanneer een leerling via sociale media is benaderd, aangezien ze via die weg, online een bericht hebben gekregen met daarin de vraag om een strafbaar klusje te verrichten. Het zit hem dus in het online gebeuren en offline gebeuren.

De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Hij sprak mij aan	1	5,3	0	0	1	1,1
Ik kende hem al lang/het is een vriend	0	0	2	2,9	2	2,2
Overig	0	0	1	1,4	1	1,1

*Procenten zijn berekend op basis van het totaal aantal van 19 (HBO) en 70 (MBO).

Conclusie:

45% van de respondenten is door derden aangesproken met de vraag of hij/zij strafbare klussen wilden doen. Ook wordt 25% van de respondenten op social media aangesproken.

Vraag 16 – Waar sprak hij/zij je aan?

Waar aangesproken?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Bij mij thuis	0	0	3	8,8	3	6,8
Op een feestje	2	20,0	6	17,6	8	18,2
Op school	4	40,0	9	26,5	13	29,5
Bij het uitgaan	1	10,0	3	8,8	4	9,1
Anders, namelijk...	3	30,0	13	38,2	16	36,4
Totaal:	10	100	34	100	44	100

*De respondenten konden ook voor de optie 'anders, namelijk...' kiezen. De reacties hierop zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Anders, namelijk...	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Bij hem/bij vrienden thuis	0	0	2	5,9	2	4,5
Hangplek	1	10,0	1	2,9	2	4,5
Reclassering	0	0	1	2,9	1	2,3
Station	0	0	1	2,9	1	2,3
Tijdens het bellen	0	0	1	2,9	1	2,3
Tijdens het chillen	1	10,0	3	8,8	4	9,1
In de buurt/op straat	0	0	3	8,8	3	6,8
Overig	1	10,0	0	0	1	2,3

*Procenten zijn berekend op basis van het totaal aantal van 10 (HBO) en 34 (MBO).

Conclusie:

Dat aanspreken gebeurt meestal op school (29,5%) of op een feestje (18,2%).

Vraag 17 – Hoe oud was degene die jou benaderde?

Leeftijd ronselaar	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Tussen de 12 en 18 jaar	11	57,9	33	61,1	44	60,3
Tussen de 19 en 25 jaar	8	42,1	15	27,8	23	31,5
Tussen de 26 en 35 jaar	0	0	3	5,6	3	4,1
Ouder dan 35 jaar	0	0	3	5,6	3	4,1
Totaal:	19	100	54	100	73	100

Conclusie:

De respondenten worden voornamelijk aangesproken door leeftijdsgenoten. In 60,3% van de gevallen was de persoon, die de respondent benaderde, tussen de 12 en 18 jaar. In 31,5% van de gevallen was de persoon tussen de 19 en 25 jaar. Samen is dit goed voor een kleine 92%.

Vraag 18 – Waarom weet je het niet zeker?

Toelichting (vraag 8)	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
De vraag werd onduidelijk gesteld	1	16,7	0	0	1	3,3
Ik weet niet of het strafbaar is, maar ik denk het wel	2	33,3	2	8,3	4	13,3
Kan ik me niet meer herinneren --> weet ik niet	2	33,3	5	20,8	7	23,3
Zwart werken	1	16,7	0	0	1	3,3
Gewoon --> weet ik niet	0	0	2	8,3	2	6,7

Toelichting (vraag 8)	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Het kwam ergens tussendoor	0	0	1	4,2	1	3,3
Ik herken het niet --> weet niet	0	0	1	4,2	1	3,3
Ik kreeg een rare vraag, maar niet op geantwoord	0	0	1	4,2	1	3,3
Klikte verkeerd	0	0	2	8,3	2	6,7
Weet ik niet	0	0	9	37,5	9	30,0
Overig -> weet niet	0	0	1	4,2	1	3,3
Totaal:	6	100	24	100	30	100

Conclusie:

Van de respondenten die niet zeker wisten of zij benaderd zijn geweest om criminele klussen uit te voeren, geeft 23,3% aan dat zij zich het voorval niet zo goed meer kunnen herinneren. Ook wist 13,3% niet zeker of de klus die hen werd aangeboden, strafbaar was of niet.

Vraag 19 – Maak je je zorgen om jezelf of een ander die in de criminele wereld zit?

Zorgen?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Ja, om mezelf	2	1,8	9	4,0	11	3,3
Ja, om een ander	9	8,3	15	6,6	24	7,2
Nee	98	89,9	202	89,4	300	89,6
Totaal	109	100	226	100	335	100

Conclusie:

Eén op de tien respondenten maakt zich zorgen over zichzelf óf iemand anders die in de criminele wereld zit.

Vraag 20 – Waarover maak je je zorgen?

Zorgen waarover?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Dat diegene er niet meer uitkomt	2	15,4	0	0	2	5,7
Dat diegene in de cel terecht komt/wordt opgepakt	1	7,8	2	9,1	3	8,6
Dat iemand in die wereld terecht komt/erin stapt	1	7,8	1	4,5	2	5,7
Drank/drugs	3	23,1	0	0	3	8,6
Het komt veel voor	1	7,8	0	0	1	2,9
Over mezelf	1	7,8	1	4,5	2	5,7
Om zijn/haar veiligheid en gezondheid	1	7,8	3	13,6	4	11,4
Over heel veel dingen	1	7,8	1	4,5	2	5,7
Om zijn/haar vrienden	2	15,4	0	0	2	5,7
Dat die wereld groter wordt	0	0	1	4,5	1	2,9
Dat het niet goed afloopt	0	0	1	4,5	1	2,9
Dat het nog een keer gebeurt	0	0	1	4,5	1	2,9
Dat het uit de hand loopt	0	0	1	4,5	1	2,9
Dat iemand wordt achtervolgd	0	0	1	4,5	1	2,9
Geen idee	0	0	2	9,1	2	5,7
Het leven	0	0	1	4,5	1	2,9
Mijn familie	0	0	1	4,5	1	2,9
Niks	0	0	3	13,6	3	8,6
Overig	0	0	1	4,5	1	2,9
Mijn studenten	0	0	1	4,5	1	2,9

Zorgen waarover?	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Totaal	13	100	22	100	35	100

Conclusie:

De zorgen die de respondenten hebben, lopen zeer uiteen. Drie uitschieters die zichtbaar zijn, zijn zorgen over de veiligheid en gezondheid van de betrokkene (11,4%), zorgen over drank/drugs (8,6%) & zorgen over de gevolgen van strafbare activiteiten van de betrokkene (8,6%).

Vraag 21 – Wat hebben jongeren volgens jou nodig om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klusjes te doen?

	HBO	%	MBO	%	Totaal	%
Andere/betere opties	9	7,3	10	4,6	19	5,6
Begeleiding	1	0,8	1	0,5	2	0,6
Een stem om nee te zeggen	0	0	2	0,9	2	0,6
Erover praten met mensen	1	0,8	3	1,4	4	1,2
Nee (durven) zeggen	4	3,2	15	6,9	19	5,6
Gezond verstand gebruiken	7	5,6	14	6,5	21	6,2
Mentale gezondheid/weerbaarheid	3	2,4	1	0,5	4	1,2
Goede opvoeding/thuissituatie	5	4,0	5	2,3	10	2,9
Goede vrienden/geen verkeerde	1	0,8	6	2,8	7	2,0
Ik heb geen idee	7	5,6	33	15,2	40	11,7
Hogere straffen	1	0,8	1	0,5	2	0,6
Hulp en steun van anderen/vertrouwenspersoon/politie	6	4,8	19	7,8	25	7,3
Moed	4	3,2	8	3,7	12	3,5
Niet bang zijn--> lef	0	0	3	1,4	3	0,9
Overig	0	0	17	7,8	17	5,0
Voor zichzelf durven opkomen	1	0,8	5	2,1	6	1,8
Contact vermijden/uit de weggaan	0	0	1	0,5	1	0,3
Er kan niets tegen gedaan worden	1	0,8	3	1,4	4	1,2
Lef	1	0,8	8	3,7	9	2,6
Veiligheid/veilige omgeving	4	3,2	6	2,8	10	2,9
Voorlichting/kennis	44	35,5	33	15,2	77	22,6
Zelfbeheersing	0	0	2	0,9	2	0,6
Zelfvertrouwen/stevig in de schoenen staan	15	12,1	37	17,1	52	15,2
Eigen mening hebben--> voor jezelf op durven komen	1	0,8	0	0	1	0,3
Geen/weinig schulden	1	0,8	0	0	1	0,3
Minder groepsdruk	1	0,8	0	0	1	0,3
Realistische blik op het leven	1	0,8	0	0	1	0,3
Sociale bindingen--> goede vrienden	3	2,4	0	0	3	0,9
Waardigheidsgevoel --> zelfvertrouwen	1	0,8	0	0	1	0,3
Verveling tegengaan--> alternatief	1	0,8	0	0	1	0,3
Totaal	124	100	217	100	341	100

Conclusie:

Volgens de respondenten hebben jongeren baat bij voorlichting en kennis om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klusjes te doen. Dit wordt door 22,6% van de respondenten beaamd. 15,2% van hen geeft aan dat het hebben van zelfvertrouwen en stevig in je schoenen staan ook bijdraagt aan het nee zeggen

6 Bijlagen

6.1 Vragenlijst

Vraag		Keuzemogelijkheden													
1.	Ben je bij de les geweest?	Ja					Nee								
2	Wat is je leeftijd? - leerlingen	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20				
	Wat is je leeftijd? - studenten	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
3	Wat is jouw geslacht?	Man		Vrouw		Anders									
4	Welke opleiding volg je op dit moment? – leerlingen	Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-b)			Kader beroepsgerichte leerweg (vmbo-k)			Gemengde leerweg (vmbo-g)		Theoretische leerweg (vmbo-t)		Havo	VWO		
	Welke opleiding volg je op dit moment? – studenten	Open vraag													
5	In welk leerjaar zit je? - leerlingen	1	2	3		4		5		6					
	In welk leerjaar zit je? – studenten	1	2	3	4	Anders, nl									
6.	Hoeveel inwoners heeft de plaats waar je woont?	Dorp (minder dan 10.000 inwoners)			Groot dorp/ kleine stad (tussen de 10.000-45.000 inwoners)			Middelgrote stad (tussen de 45.000-100.000 inwoners)			Grote stad (meer dan 100.000 inwoners)				
7.	Ken je persoonlijk iemand uit de criminele wereld?	Ja → vraag 8					Nee → vraag 9								
8.	Heb je deze persoon het afgelopen jaar nog gezien?	Ja					Nee								
9.	Ben je wel eens benaderd door iemand om een klusje te doen dat volgens jou (mogelijk) strafbaar was?	Ja → vraag 10				Ik denk het, maar weet het niet zeker → vraag 9a			Nee → vraag 19						
9a	Waarom weet je het niet zeker	Open vraag													
10.	Waarvoor ben je benaderd? Meerdere antwoorden mogelijk	Ik moest henneptoppen knippen (waarmee drugs gemaakt kan worden)					Ik moest handelen in illegale producten (zoals vuurwerk, nep merkkleding etc)								
		Ik moest mijn bankrekening delen met iemand zodat diegene daarvan gebruik kon maken (geldezel)					Ik moest drugs dealen (zoals wiet, xtc etc)								

Vraag		Keuzemogelijkheden					
		Ik moest seksuele verrichten/ foto's/ video's van mezelf versturen (sexting)			Ik moest iemand bedreigen		
		Ik moest synthetische drugs maken (bijvoorbeeld amfetamine, xtc)			Ik moest (tegen mijn wil in) seks hebben met iemand		
		Ik moest doen alsof ik spullen op Marktplaats verkocht aan mensen, maar als ze het geld hadden overgemaakt, kregen ze de spullen niet (oplichting)			Ik moest mijn telefoon/ simkaart afgeven, zodat die persoon met mijn telefoon/simkaart kon bellen en sms'en		
		Ik moest met mijn computer via het internet een ander apparaat aanvallen (cybercriminaliteit)			Ik moest meewerken aan mensenhandel (het werven, vervoeren of verhandelen van mensen tegen hun wil)		
		Ik moest lid worden van een outlaw motorbende (zoals Satudarah, Hells Angels, No surrender)			Ik moest anderen overhalen om ook klusjes te gaan doen voor geld (ronselen)		
		Anders, nl.					
11.	Hoe lang is het geleden dat je hiervoor benaderd bent?	Langer dan een jaar geleden	Tussen een half jaar en jaar geleden	Tussen een maand en half jaar geleden	Korter dan een maand geleden	Weet ik niet meer	
12	Heb je het klusje uiteindelijk ook uitgevoerd?	Ja		Nee		Wil ik liever geen antwoord op geven	
13	Kende je de persoon door wie je werd benaderd?	Ja → vraag 14			Nee → vraag 17		
14	Hoe kende je deze persoon?	Via school → Vraag 17	Via familie → Vraag 17	Via vrienden → Vraag 17	Via (sport)club → Vraag 17	Via het uitgaan → vraag 17	Het is een vriend van me → vraag 17
		Via social media → vraag 15		Anders, nl... → vraag 17			
15	Welke vorm van social media?	Telegram	Facebook	Instagram	Snapchat	WhatsApp	Anders, nl
16	Heb je deze persoon vervolgens ook face-to-face ontmoet?	Ja			Nee		
17	Hoe zocht deze persoon contact met jou? Meerdere antwoorden mogelijk	Hij sprak me aan	Via de telefoon	Via een vriend	Via social media	Anders, nl	

	Vraag	Keuzemogelijkheden					
18	Hoe oud was degene die jou benaderde?	Tussen de 12-18 jaar	Tussen de 19-25 jaar	Tussen de 26 en 35 jaar	Ouder dan 35 jaar	Weet ik niet	
19	Maak je je zorgen om jezelf of een ander die in de criminele wereld zit? Meerdere antwoorden mogelijk	Ja, om mezelf		Ja, om een ander		Nee	
20	Waarover maak je je zorgen?	Open vraag					
21	Wat hebben jongeren volgens jou nodig om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klusjes te doen?	Open vraag					

6.2 Tabellen behorende bij Hoofdstuk 3

6.2.1 Criminaliteit in persoonlijk netwerk

Ken je persoonlijk iemand uit de criminele wereld				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja	237 (20,8%)	744 (25,1%)	981	24
Nee	899	2216	3115	76
Totaal	1136	2960	4096	100
Studenten	MBO	HBO		
Ja	80 (34,3%)	31 (27,7%)	111	32,2
Nee	153	81	234	67,8
Totaal	233	112	345	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja	981	111	1092	24,6
Nee	3115	234	3349	75,4
			4441	100

CONCLUSIE:

Een kwart van de leerlingen kent iemand persoonlijk uit de criminele wereld
Er is een toename van 5% ten opzichte van periode 1.

Een derde van de studenten kent iemand persoonlijk uit de criminele wereld.
Het percentage ligt bij Mbo'ers iets hoger dan Hbo'ers.

Van alle jongeren die deelnamen aan het onderzoek kent bijna een kwart iemand persoonlijk uit de criminele wereld
Naarmate de jongeren ouder worden zijn er meer die iemand persoonlijk uit de criminele wereld kennen

6.2.2 Actuele status

Heb je deze persoon het afgelopen jaar nog gezien?				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja	180 (75,9%)	592 (79,6%)	772	78,7
Nee	57	152	209	21,3
Totaal	237	744		100
Studenten	MBO	HBO		
Ja	61 (76,3)	21 (67,7%)	82	73,9
Nee	19	10	29	26,1
	80	31	111	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja	772	82	854	78,2
Nee	209	29	238	21,8
			1092	100

CONCLUSIE:

Bijna 80% van de leerlingen die persoonlijk iemand uit de criminele wereld kent, heeft deze persoon het afgelopen jaar nog gezien.
Er is een toename van 3,7% ten opzichte van periode 1

Bijna driekwart van de studenten die persoonlijk iemand uit de criminele wereld kent, heeft deze persoon het afgelopen jaar nog gezien.
Van alle jongeren die iemand uit de criminele wereld persoonlijk kennen heeft bijna 80% (78,2%) deze persoon nog het afgelopen jaar gezien.

Het percentage ligt bij leerlingen hoger dan studenten. En bij Mbo'ers iets hoger dan Hbo'ers.

6.2.3 Benaderd?

Ben je wel eens benaderd om een strafbare klus te doen?				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja	38 – 3,3%	182 – 6,1	220	5,4
Ik denk het	40 – 3,5%	189 – 6,3	229	5,6
Nee	1058	2589	3647	89,0
Totaal	1136	2960	4096	100
Studenten	MBO	HBO		
Ja	35 (15%)	16 (14,3%)	51	14,8
Ik denk het	24 (10,3%)	6 (5,4%)	30	8,7
Nee	174	90	264	76,5
	233	112	345	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja	220	51	271	6,1
Ik denk het	229	30	259	5,8
Nee	3647	264	3911	88,1
	4096	345	4441	100

CONCLUSIE:

6,8 % van de leerlingen is in periode 1 wel eens benaderd

12,4 % van de leerlingen is in periode 2 wel eens benaderd

Er is een toename van 5,6% ten opzichte van periode 1.

Gemiddeld werd 11% van de leerlingen benaderd in periode 1 en 2.

Vijftien procent van de studenten is wel eens benaderd om strafbare klussen te doen.

Er is geen verschil in opleidingsniveau

Naarmate de jongeren ouder worden, loopt het percentage op van jongeren die benaderd worden om een strafbare klus te doen.

Van alle jongeren geeft 88,1% nog nooit te zijn benaderd voor een strafbare klus

Van de resterende 11,9% geeft de helft duidelijk aan benaderd te zijn en de andere helft denkt benaderd te zijn.

6.2.4 Toelichting op twijfel

Toelichting van de jongeren die aangaven "ik denk het" → waarom weet je het niet zeker?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
De vraag was onduidelijk	1	0	1	0,5	0	1	1	3,3	2	0,8
Ik weet niet of het strafbaar is	15	44	59	26,9	2	2	4	13,3	63	25,3
Ik herinner me het niet/ weet niet	16	82	98	44,7	17	2	19	63,3	117	47
Zwart werken	0	0	0	0	0	1	1	3,3	1	0,4
Klikte verkeerd	0	0	0	0	2	0	2	6,6	2	0,8
Het was tussen neus en lippen door	0	0	0	0	1	0	1	3,3	1	0,4
Was rare vraag, heb er niet op geantwoord	0	0	0	0	2	0	2	6,6	2	0,8
Zeg ik niet	1	1	2	0,9					2	0,8
Was via Insta: is dat ook benaderen?	0	1	1	0,5					1	0,4
Ik weet niet of het voor de grap was	0	4	4	1,8					4	1,6
Is veel gebeurd	0	1	1	0,5					1	0,4
Was me niet bewust, het was heel sneaky	1	13	14	6,4					14	5,6

Toelichting van de jongeren die aangaven "ik denk het" → waarom weet je het niet zeker?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Was meer een vraag waar hij het kon vinden	1	0	1	0,5					1	0,4
't Was vreemd, ik zei nee en ging weg	1	0	1	0,5					1	0,4
'k Leende iets uit, waarmee iemand iets deed	0	1	1	0,5					1	0,4
Vorgevoel	0	1	1	0,5					1	0,4
Het was niet direct naar mij	1	1	2	0,9					2	0,8
Iemand gaf me een zakje, maar ik wist niet wat het was	0	1	1	0,5					1	0,4
'k Vroeg 'm waarom hij 't zelf niet deed en toen stopte het	0	3	3	1,4					3	1,2
Er worden veel dingen aan mij gevraagd	0	1	1	0,5					1	0,4
Er werd niet veel geld geboden	0	2	2	0,9					2	0,8
Omdat het vrienden waren	1	2	3	1,4					3	1,2
Omdat het in een verlaten gebouw was	0	1	1	0,5					1	0,4
Overig	3	18	21	9,6					21	8,4
Iets met drank en drugs	1	0	1	0,5					1	0,4
Totaal	42	177	219	100	24	6	30	100	249	
CONCLUSIE:										
Ongeveer een kwart van de jongeren weet niet of het strafbaar is waarvoor ze waren benaderd										
Ongeveer de helft van de jongeren kan het zich niet goed meer herinneren of weet het gewoon niet										

6.2.5 Strafbare klus

Waarvoor werd je benaderd?										
De input onder categorie Anders is voor zover mogelijk verwerkt onder de vaste categorieën die we hebben gebruikt in de vragenlijst.										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Geldezels	13 (14%)	56 (11,6%)	69	12,2	12	7	19	21,1	88	13,4%
Drugs dealen	18 (19,4%)	77 (16%)	95	16,8	9 (11,7)	1 (4,8%)	10	10,2	105	16,0%
Iem. Bedreigen	2	17	19	3,4	4 (5,2%)	1 (4,8%)	5	5,6	24	3,6%
Credit boys	0	10	10	1,8	0	2 (9,5%)	2	2,2	12	1,8%
Handel illegale producten	9	35	44	7,8	8 (10,4%)	0	8	8,9	52	7,9%
Hacken (cybercrime)	1	9	10	1,8	1 (1,3%)	1 (4,8%)	2	5,6	15	2,3%
Sexting	17 (18,3%)	70 (14,6%)	87	15,4	9 (11,7%)	0	9	10	96	14,6%
Henneptoppen knippen	2	16	18	3,2	5 (6,5%)	0	5	5,6	23	3,5%
Marktplaats oplichting	1	12	13	2,3	5 (6,5%)	0	5	5,6	18	2,7%
Lid worden OMG	1	3	4	0,7	0	0	0	0	4	0,6%

Waarvoor werd je benaderd?										
<i>De input onder categorie Anders is voor zover mogelijk verwerkt onder de vaste categorieën die we hebben gebruikt in de vragenlijst.</i>										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Gedwongen seks	1	15	16	2,8	2 (2,6%)	0	2	2,2	18	2,7%
Anderen ronselen	2	30	32	5,7	5	3	8	8,9	40	6,1%
Synthetische drugs maken	0	3	3	0,5	1 (1,3)	0	1	1,1	4	0,6%
Meewerken aan mensenhandel	0	1	1	0,2	0	0	0	0	1	0,2%
Durven niet te vertellen	12	13	25	4,4	1	0	1	1,1	26	4,0%
Inbreken/ stelen	7	8	15	2,7	0	1	1	1,1	16	2,4%
Vandalisme	0	1	1	0,2	-	-	-	-	1	0,2%
Pakketje bezorgen	0	6	6	1,1	-	-	-	-	6	0,9%
Drugs bezit/ verstopten	3	2	5	0,9	-	-	-	-	5	0,8%
Wapens/ drugs bewaren voor iemand	0	3	3	0,5	-	-	-	-	3	0,5%
Drugs/ drank kopen	1	8	9	1,6	-	-	-	-	9	1,4%
Heling	-	-	-	-	1	0	1	1,1	1	0,2%
Op plek waar je niet mag komen	1	1	2	3,4	-	-	-	-	2	0,3%
Op de uitkijk staan	0	3	3	0,5	-	-	-	-	3	0,5%
Brommer opvoeren	1	0	1	0,2	-	-	-	-	1	0,2%
Moord	-	-	-	-	1	0	1	1,1	1	0,2%
Wapenhandel	-	-	-	-	1	0	1	1,1	1	0,2%
Niet zeker weten/ weet niet	0	31	21	3,7	1	0	1		22	3,3%
Informatie verstrekken					1	0	1	1,1	1	0,2%
Niks	0	25	25	4,4	1	3	4	4,4	29	4,4%
Klikte verkeerd	0	6	6	1,1	1	0	1	1,1	7	1,1%
Overig	1	20	21	3,7	2	1	3	3,3	24	3,6%
	93	481	564	100	70	20	91	100	658	

CONCLUSIE:

- √ Er is een grote spreiding in de soort strafbare activiteiten waarvoor de jongeren werden gevraagd.
- √ Drugsgelateerde activiteiten (handel (19,1%) en productie (4,6%)) zijn samen goed voor 23,7%. Procentueel worden hiervoor meer leerlingen (24,1%) ingezet, dan studenten (16,9%).
- √ Sexting (14,6%) en seks gerelateerde activiteiten (gedwongen seks – 2,7%) maakt 17,3% uit van de totale activiteiten waarvoor jongeren gevraagd worden
- √ 13,4% van de jongeren wordt benaderd om te fungeren als geldezel. Hierbij zien we dat studenten hiervoor vaker benaderd worden (21,1%): zij zijn meestal boven de 18 jaar en de kans is groter dat deze doelgroep over een eigen bankrekening beschikt.

6.2.6 Ronselaar bekend?

Kende je de persoon door wie je werd benaderd?				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja	51 (65,5%)	178 (52%)	229	54,5
Nee	27	164	191	45,5
Totaal	78	342	420	
Studenten	MBO	HBO		
Ja	39 (68,4%)	15 (75%)	54	70,1
Nee	18	5	23	29,9
Totaal	57	20	77	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja	229	54	283	56,9
Nee	191	23	214	43,1
	420	77	497	100

CONCLUSIE:

- √ Meer dan de helft (54,5%) van de leerlingen kent de persoon door wie ze zijn benaderd.
- √ 70,1% van de studenten is benaderd door een bekende.
- √ Van alle jongeren die zijn benaderd om strafbare klussen te doen, geeft 56,9% aan deze persoon te kennen

6.2.7 Plek ronselaar in sociaal netwerk

Hoe kende je deze persoon?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%	Totaal	%
School	19 (23,2%)	69 (27,8%)	88	26,6	12 (22,6%)	6 (35,3%)	18	25,7	106	26,5
Familie	3 (3,7%)	18 (7,3%)	21	6,4	4 (7,5%)	0	4	5,7	25	6,3
Vrienden	17 (20,7%)	69 (27,8%)	86	26,6	16 (30,1%)	4 (23,5%)	20	28,6	106	26,5
Sportclub	4 (4,8%)	7 (2,8%)	11	3,3	0	0	0	0	11	2,8
Uitgaan	4 (4,8%)	9	13	3,9	1	0	1	1,4	14	3,5
Vriend van me	23 (28%)	41 (16,5%)	64	19,4	12 (22,6%)	2	14	20	78	19,5
Social media	9 (11%)	21 (8,5%)	30	9,1	4 (7,5%)	1	5	7,1	35	8,8
Buurt	1	4	5	1,5	0	1	1	1,4	6	1,5
Paar onbekenden/ vrienden	0	1	1	0,3	0	0	0	0	1	0,3
Ik was het zelf	0	1	1	0,3	0	0	0	0	1	0,3
Vakantie	0	1	1	0,3	0	1	1	1,4	2	0,6
Via via	0	1	1	0,3	0	0	0	0	1	0,3
Durf ik niet / zeg ik niet	2	6	8	2,4	3	2	5	7,1	13	3,3

Hoe kende je deze persoon?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Ex-partner	0	0	0	0	1	0	1	1,4	1	0,3
Totaal	82	248	330	100	53	17	70	100	400	100
CONCLUSIE:										
Jongeren worden benaderd via hun netwerk op school (26,5%)										
Het gaat met name via hun 'vriendennetwerk'. Vanuit het vriendennetwerk wordt bijna de helft van de jongeren benaderd (46% → vrienden: 26,5%; vriend van me: 19,5%)										

6.2.8 Wijze van ronselen

Hoe zocht deze persoon contact met je?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Hij sprak me aan	39	147	186	40,7	31	10	41	48,2	227	44,3
Via de telefoon (bellen of sms)	7	52	59	12,9	13	1	14	16,5	73	14,3
Via een vriend	8	30	38	8,3	3	1	4	4,7	42	8,2
Via social media	27	85	112	24,5	17	6	23	27,1	135	26,4
Anders nl:										
Durf ik niet te vertellen	4	3	7	1,5					7	1,4
We waren vrienden	1		1	0,2					1	0,2
Het is een vriend, ken hem lang	0	1	1	0,2	2		2	2,4	3	0,6
Mijn eigen keuze	1	0	1	0,2					1	0,2
Daagde me uit toen we in de stad waren	1	0	1	0,2					1	0,2
Gewoon op straat	0	3	3	0,7					3	0,6
Huisgenoot	0	1	1	0,2					1	0,2
In de klas/ op school	0	3	3	0,7					3	0,6
Stalken	0	1	1	0,2					1	0,2
Ik weet het niet meer	0	6	6	1,3					6	1,2
Overig	0	7	7	1,5	1		1	1,2	8	1,6
Totaal	88	339	427	100	67	18	85	100	512	100
CONCLUSIE:										
De jongeren die werden benaderd om een strafbare klus te doen, werden in de meeste gevallen gewoon aangesproken (40,7% van de leerlingen, 48,7% van de studenten en 44.3% alle jongeren)										

Hoe zocht deze persoon contact met je?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Rond een kwart van deze jongeren wordt benaderd via de social media.										
Sommige jongeren ontvangen een SMS of ander bericht via de telefoon of worden gebeld (12,9% van de leerlingen, 16,5% van de studenten en 14,3% van alle jongeren).										

6.2.9 Plek van ronselen

Van de jongeren die aangesproken werden, wilden we graag weten waar deze persoon hem/haar aansprak										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Bij mij thuis	4	21	25	13	3	0	3	8,1	28	12,2
Op een feestje	5	6	11	5,7	6	2	8	21,6	19	8,3
Op school	11	34	45	23,4	9	4	13	35,1	58	25,2
Op de sportclub	2	4	6	3,2	0	0	0	0	6	2,6
Bij het uitgaan	9	26	35	18,2	3	1	4	10,1	39	17
Anders:										
Durf /wil ik niet te vertellen	0	5	5	2,6	0	0	0	0	5	2,2
Bij hem/ bij vrienden thuis	0	0	0	0	2	0	2	5,4	2	0,9
Hangplek / op straat	8 +1+1=10	28+7+1+1=37	47	24,5	4	1	5	13,5	52	22,6
Station	1	5	6	3,2	1	0	1	2,7	7	3
Reclassering	0	0	0	0	1	0	1	2,7	1	0,4
Tijdens het bellen	0	0	0	0	0	1	0		1	0,4
Tijdens het chillen	0	2	2	1	0	0	0		2	0,9
Mijn initiatief	0	1	1	0,5	0	0	0		1	0,4
Supermarkt/ winkel	1	1	2	1	0	0	0		2	0,9
Bibliotheek	0	1	1	0,5	0	0	0		1	0,4
Online	2	0	2	1	0	0	0		2	0,9
Overig	0	4	4	2,1	0	0	0		4	1,7
Totaal	45	147	192	100	29	9	38	100	230	100
CONCLUSIE:										
Bijna een kwart van de leerlingen wordt aangesproken op straat (hangplek of park) of op school. Minder dan 1:5 leerlingen wordt aangesproken tijdens het uitgaan (18,2%) en 13% van hen bij hen thuis.										

Een derde van de studenten wordt op school aangesproken (35,1%), een vijfde (21,6%) op een feestje en 1:10 op straat (13,5%) of tijdens het uitgaan (10.1%).
Kijken we naar het totaal van alle jongeren, dan wordt een kwart (25,2%) aangesproken op school en iets meer dan een vijfde (22.6%) op straat. 17% van hen wordt aangesproken tijdens het uitgaan en 12,2% bij hen thuis.

6.2.10 Sociale media

Via welke social media zijn de jongeren benaderd?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Telegram	3	5	8	4,5	4	1	5	11,9	13	6
Facebook	1	1	2	1,1	1	1	2	4,8	4	1,8
Instagram	13	45	58	32,8	15	3	18	42,9	76	35,3
Snapchat	20	56	76	42,9	10		10	23,8	86	40
WhatsApp	3	16	19	10,7	6		6	14,3	25	11,6
Anders:										
Discord	1	2	3	1,7	0	1	1	2,4	4	1,8
Twitch	2	0	2	1,1					2	0,9
Bericht op telefoon	0	1	1	0,6					1	0,4
Mail	0	1	1	0,6					1	0,4
Marktplaats	0	2	2	1,1					2	0,9
Pinterest	0	1	1	0,6					1	0,4
Weet ik niet										
Totaal	43	130	173	100	36	6	42	100	215	100
CONCLUSIE:										
Van de jongeren die benaderd werden via social media, zien we dat dit bij leerlingen gaat via Snapchat (42,9%), Instagram (32,8%) en WhatsApp (10,7%) Bij studenten zien we dat dit gaat via Instagram (42,9%), Snapchat (23,8%), WhatsApp (14,3%) en Telegram (11,9%). Van alle jongeren die benaderd werden via social media gaat dit in 40% via Snapchat, 35,3% via Instagram en 11,6% via WhatsApp.										

6.2.11 Leeftijd ronselaar

Hoe oud was degene die jou benaderde?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
12-18 jaar	54	205	259	67,4	33	11	44	60,3	303	66,3
19-25 jaar	16	60	76	19,8	15	8	23	31,5	99	21,7
26-35 jaar	1	21	22	5,7	3	0	3	4,1	25	5,6

Hoe oud was degene die jou benaderde?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Ouder dan 35 jaar	6	21	27	7,0	3	0	3	4,1	30	6,7
Totaal	77	307	384	100	54	19	73	100	457	100

CONCLUSIE:

Twee derde van de persoon die de jongere benaderde was tussen de 12 en 18 jaar oud.

Een vijfde van de leerlingen (19,8%) werd benaderd door een persoon tussen de 19-25 jaar oud. Dit lag hoger bij de studenten: ongeveer een derde van hen werd benaderd door een persoon tussen de 19-25 jaar.

6.2.12 Zorgen?

Maak je je zorgen om jezelf of een ander die in de criminele wereld zit?				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja, om mezelf	-	107	107	3,6
Ja, om een ander	-	228	228	7,8
Nee	-	2572	2572	88,5
Totaal	-	2907	2907	100
Studenten	MBO	HBO		
Ja, om mezelf	9	2	11	3,3
Ja, om een ander	15	9	24	7,2
Nee	202	98	300	89,6
Totaal	226	109	335	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja, om mezelf	107	11	118	3,6
Ja, om een ander	228	24	252	7,8
Nee	2572	300	2872	88,6
Totaal	2907	335	3242	100

CONCLUSIE:

11,4% van de leerlingen maakt zich zorgen om zichzelf (3,6%) of een ander (7,8%) die in de criminele wereld zit

Dit percentage ligt bij studenten een fractie lager (10,5%).

Gemiddeld maakt 11,4% van alle jongeren zich zorgen om zichzelf (3,6%) of een ander (7,8%) die in de criminele wereld zit.

6.2.13 Persoonlijke ontmoeting?

Heb je deze persoon ook face-to-face ontmoet (na eerst te zijn benaderd via social media)				
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal	%
Ja	5	17	22	22,9
Nee	13	61	74	77,1
Totaal	18	78	96	100
Studenten	MBO	HBO		
Ja	4 (28,6%)	0	4	22,2
Nee	10	4	14	77,8
Totaal	14	4	18	100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal	%
Ja	22	4	26	22,8
Nee	74	14	88	77,2
	96	18	114	100

CONCLUSIE:

Zowel leerlingen als studenten die benaderd werden via social media voor het doen van strafbare klussen, gaf bijna 23% (bijna een kwart) aan deze persoon ook face-to-face ontmoet te hebben.

6.2.14 Toelichting zorgen

Waarom maak je je zorgen?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
GEVOLGEN										
<i>Dat degene er niet meer uitkomt</i>	8	24	32	7	0	2	2	5,7	34	6,9
<i>Dat degene in de cel komt/ wordt opgepakt/ in de problemen komt/ dood gaat/ toekomst</i>	15	21	36	7,9	2	1	3	8,6	39	8,0
<i>Dat het uit de hand loopt</i>	8	18	26	5,7	1	-	1	2,9	27	5,5
<i>Dat het niet goed afloopt</i>	5	34	39	8,6	1	-	1	2,9	40	8,2
<i>Dat iemand schulden krijgt door drugs dealen</i>	1	0	1	0,2	-	-	-	-	1	0,2
<i>Om zijn/haar veiligheid/ gezondheid</i>	7	22	29	6,4	3	1	4	11,4	33	6,7
Het komt veel voor	1	0	1	0,2		1	1	2,9	2	0,4
Over mezelf	2	21	23	5,1	1	1	2	5,7	25	5,1
Over heel veel dingen	0	4	4	0,9	1	1	2	5,7	6	1,2
Om zijn/haar vrienden	13	8	21	4,6		2	2	5,7	23	4,7
Dat die criminele wereld groter wordt	-	-	-	-	1	-	1	2,9	1	0,2
Drank/ drugs	11	11	22	4,8		3	3	8,6	25	5,1

Waarom maak je je zorgen?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Dat het nog een keer gebeurt	4	3	7	1,5	1	-	1	2,9	8	1,6
Dat iemand in die wereld terecht komt/ erin stapt	15	23	38	8,3	1	1	2	5,7	40	8,1
Dat iemand wordt achtervolgd	-	-	-		1	-	1	2,9	1	0,2
Het leven	1	1	2	0,4	1	-	1	2,9	3	0,6
Mijn familie	5	4	9	2	1	-	1	2,9	10	2,0
Niks	7	66	73	16	3	-	3	8,6	76	15,5
Geen idee/ niks	1	19	20	4,4	2	-	2	5,7	22	4,5
Mijn studenten/ toekomstige volwassenen	0	1	1	0,2	1	-	1	2,9	2	0,4
Zeg ik liever niet/ gewoon	3	9	12	2,6	-	-	-	-	12	2,4
Klikten fout	3	3	6	1,3	-	-	-	-	6	1,2
Stress en druk	0	1	1	0,2	-	-	-	-	1	0,2
Geen idee hoe hij aan al het illegale vuurwerk komt	0	1	1	0,2	-	-	-	-	1	0,2
Overig	19	32	51	11,2	1	-	1	2,9	52	10,6
Totaal	129	326	455	100	22	13	35	100	490	100
CONCLUSIE:										
De zorgen van de jongeren lopen erg uiteen. Bij studenten zijn er 3 uitschieters: zorgen over de veiligheid/ gezondheid van betrokkene (11.4%), zorgen over drank/drugs en gevolgen van strafbare activiteiten van betrokkene (beiden 8,6%)										
Datzelfde zien we ook bij leerlingen: Zorgen dat het niet goed afloopt (8,6%), degene wordt opgepakt e.d. (7,9%), veiligheid/ gezondheid (6,4%)										

6.2.15 Jongeren hebben nodig...

Wat hebben jongeren volgens jou nodig om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klussen te doen?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Zelfvertrouwen/ zelfverzekerd zijn/ stevig in je schoenen	206	438	644	15,7	37	16	53	15,5	697	15,6
Moed/lef	155	334	489	12	19	5	24	7	513	11,5
Gezond verstand	82	145	227	5,5	14	7	21	6,2	248	5,6
Gewoon nee durven zeggen/ tegenvraag stellen	79	431	510	12,5	17	4	21	6,2	531	11,9
Voor jezelf op durven komen/ weerbaar zijn	47	43	90	2,2	7	4	11	3,2	101	2,8
Zelfbeheersing					2	0	2	0,6	2	0,04
Contact vermijden/ weggaan	0	28	28	0,7	1	0	1	0,3	29	0,7
Voorlichting/ kennis/ weten wat gevolgen zijn	160	236	396	9,7	33	44	77	22,6	473	10,6

Wat hebben jongeren volgens jou nodig om nee te kunnen zeggen tegen de vraag om strafbare klussen te doen?										
	Leerlingen				Studenten				Totaal	
	Periode 1	Periode 2	Totaal	%	MBO	HBO	Totaal	%		%
Leerlingen hebben geen idee	149	450	599	14,6					599	13,5
Minder groepsdruk	16	29	45		0	1	1	0,3	46	10,3
Hulp/ steun van anderen/ vertrouwenspersoon/politie/ erover kunnen praten met mensen	108	268	376	9,2	22	7	29	8,5	405	9,1
Veiligheid/ veilige omgeving	42	39	81	2,0	6	4	10	2,9	91	2,0
Bescherming/ begeleiding	0	18	18	0,4	1	1	2	0,6	20	0,4
Goede opvoeding/ thuissituatie	33	24	57	1,4	5	5	10	2,9	67	1,5
Goede vrienden/ geen verkeerde vrienden	22	37	59	1,4	6	4	10	2,9	69	1,6
Andere/ betere opties hebben (alternatief: loon, bijbaantje, doel etc)	57	126	183	4,5	10	10	20	5,7	203	4,6
Schuldvrij zijn						1	1	0,6	1	0,02
Kan niks tegen gedaan worden	21	83	104	2,5	3	1	4	1,2	108	2,4
Hogere straffen	14	17	31	0,8	1	1	2	0,6	33	0,7
Meer handhaving/ toezicht	8	2	10	0,2					10	0,2
Anoniem kunnen melden	4	3	7	0,2					7	0,2
Geen idee					33	7	40	11,7	40	0,9
overige	32	106	138	3,4	17	0	17	5	155	3,5
Totaal	1235	2857	4092		217	124	341	100	4448	100
CONCLUSIE:										
<p>Studenten geven aan dat jongeren baat hebben bij voorlichting (22,6%) en kennis om nee te zeggen tegen de vraag om strafbare klussen te doen (12.5%) Ongeveer 15% van alle jongeren geeft aan dat het hebben van zelfvertrouwen en stevig in he schoenen staan ook bijdraagt aan het nee zeggen.</p>										

	Studenten	
EIGEN KUNNEN	134	39,1
Zelfvertrouwen/zelfverzekerd zijn/stevig in je schoenen staan	55	16,1
Een stem om nee te zeggen → nee durven zeggen	21	6,2
Moed/lef	24	7
Voor zichzelf durven opkomen	10	3
Contact vermijden/weggaan	1	0,3
Gezond verstand	22	6,5
Gewoon nee (durven) zeggen/tegenvraag stellen		
Minder groepsdruk	1	0,3
EDUCATIE	77	22,6
Voorlichting/kennis/weten wat de gevolgen zijn	77	22,6
Leerlingen hebben geen idee		
OMGEVING	61	16,9
Veiligheid/veilige omgeving	10	2,9
Goede opvoeding/thuissituatie	10	2,9
Goede vrienden/geen verkeerde vrienden	10	2,9
Erover kunnen praten met anderen	4	1,2
Hulp en steun van anderen/vertrouwenspersoon/politie	27	7,9
Bescherming		
EXTERNE FACTOREN	23	6,8
Hogere straffen	2	0,6
Anders/betere opties: een beter alternatief (meer loon, leuke betaalde bijbaantjes, een doel, etc.)	21	6,2
Meer handhaving/toezicht		
Anoniem kunnen melden		
OVERIG	61	16,9
Je hebt niet altijd de keuze om nee te zeggen → groepsdruk		
Overige	17	5
Kan niks tegen worden gedaan	4	1,2
Geen idee	40	11,7
Totaal:		

Leerlingen	%
	49,4
644	15,7
103	2,5
489	12,0
90	2,2
28	0,7
227	5,5
407	9,9
37	0,9
	24,3
396	9,7
599	14,6
	14,4
81	2,0
57	1,4
59	1,4
376	9,2
18	0,4
	5,7
31	0,8
183	4,5
10	0,2
7	0,2
	6,1
8	0,2
138	3,4
104	2,5
4092	100

Heb je de klus ook uitgevoerd?					
Leerlingen	Periode 1	Periode 2	Totaal		%
Ja	11 (14,1%)	31 (9%)	42	9,9	9,9 ✓
Nee	59	258	317	74,8	74,8 ✓
Geen antwoord	8 (10,3%)	57 (16,5%)	65	15,3	15,3 ✓
Totaal	78	346	424		100
Studenten	MBO	HBO			%
Studenten	8 (10%)	1 (5%)	9		11,7
Ja	8 (14%)	1 (5%)	9	11,7	
Nee	43	17 (85%)	60		77,9
Nee	43 (55,4%)	17 (85%)	60	77,9	✓
Geen antwoord	6 (7,5,4%)	2	8		10,4
Geen antwoord	6	2	8	10,4	
Totaal	57	20	77		100
Jongeren	Leerlingen	Studenten	Totaal		%
Jongeren	42	9	51	10,2	10,2 ✓
Ja	42	9	51	10,2	
Nee	317	60	377	75,2	75,2
Nee	317	60	377	75,2	14,6 ✓
Geen antwoord	65	8	73	14,6	
Geen antwoord	65	8	73	14,6	
Totaal	424	77	501		100
	424	77	501	100	

CONCLUSIE:

- ✓ Bijna driekwart van de leerlingen zegt de klus niet te hebben uitgevoerd.
 - ✓ Tien procent geeft aan de klus te hebben uitgevoerd.
 - ✓ Vijftien procent van de leerlingen wil hierop geen antwoord geven.
 - ✓ 11,7% van de studenten die benaderd is voor een strafbare klus, zegt de klus uitgevoerd te hebben
 - ✓ 10,4% van de studenten die benaderd is voor een strafbare klus, wil geen antwoord geven op de vraag.
 - ✓ Driekwart van alle jongeren geven aan de klus niet te hebben uitgevoerd.
 - ✓ Tien procent van alle jongeren heeft de klus uitgevoerd en 14,6% wil geen antwoord geven op deze vraag.
- op deze vraag.